

ΙΤΑΛΙΚΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 17^ο
ΩΣ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ
ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΑΘΗΝΑ

Μάιος - Ιούνιος 1981

A
1981-8
C-2

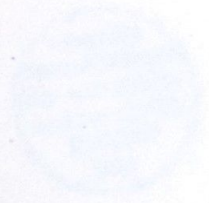
ΙΤΑΛΙΚΟ ΜΟΡΦΟΤΥΚΟ ΚΕΤΤΡΟΥΤΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΛΟΓΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1981-8

A
1981-8
c.2

ΙΤΑΛΙΚΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 17^ο
ΩΣ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ
ΕΚΘΕΣΗ ΧΑΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

ΑΘΗΝΑ

Μάιος - Ίούνιος 1981

ITALIKO MORFOTIKO ENZETIOTOY ATHINON

ANOFHEI THS POMEZ ADU TON 17°

DE TON 19° AIDNA

EKΘEZH XAPAKTIKH

ΕΘΝΙΚΗ ΠΝΑΚΟΘΗΚΗ

ΑΘΗΝΑ

Μάρτιος - Ιούνιος 1981

ISTITUTO ITALIANO DI CULTURA IN ATENE

MINISTERO PER I BENI CULTURALI E AMBIENTALI

ISTITUTO NAZIONALE PER LA GRAFICA

ATENE, PINACOTECA NAZIONALE

VEDUTE DI ROMA DAL XVII AL XIX SECOLO

grate dal reimp. Nazionale

Catalogo a cura di Maria Antonietta Alexandro

VEDUTE DI ROMA
DAL XVII - AL XIX SECOLO

MOSTRA DI INCISIONI

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΤΑΛΙΑΣ

PINACOTECA NAZIONALE

ATENE

maggio - giugno 1981

- MINISTERO PER GLI AFFARI ESTERI
- MINISTERO PER I BENI CULTURALI E AMBIENTALI
- ISTITUTO NAZIONALE PER LA GRAFICA
- ATENE, PINACOTECA NAZIONALE

VEDUTE DI ROMA DAL XVII AL XIX SECOLO

tratte dai rami della Calcografia Nazionale

Catalogo a cura di Maria Maddalena Alessandro

- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
- ΕΘΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ
- ΑΘΗΝΑ, ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ 17ο ΩΣ ΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ

ἀπὸ τὶς πλάκες τῆς Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας

Κατάλογος με ἐπιμέλεια τῆς Μαρίας Μανταλένας Ἀλεσσάντρο

Nell'ambito delle manifestazioni promosse come Omaggio dell'Italia alla Grecia in occasione del suo ingresso nella Comunità Europea, l'Istituto Italiano di Cultura in Atene è lieto di presentare un'Esposizione di Vedute di Roma, tratte dai rami della Calcografia Nazionale che, per ampiezza e scelta di artisti, può senz'altro costituire un nitido panorama dell'incisione italiana che si ispira al tema delle "vedute" nei secoli XVII - XVIII - XIX.

L'incisione è considerata, a buon diritto, una compiuta e genuina espressione dell'arte grafica che, con l'editto di Saint Jean de Luz, promulgato da Luigi XIV nel 1660, ha avuto il riconoscimento di arte liberale "che non può essere assoggettata ad altre regole che quelle del genio".

Ringrazio la professoressa Maria Catelli Isola, direttrice dell'Istituto Nazionale per la Grafica, che ha scelto con autorevole impegno il materiale e il professore Dimitri Papastamos che l'ha ospitato con la consueta signorilità negli spaziosi e luminosi locali della Pinacoteca Nazionale.

DOMENICO GARDELLA

Direttore dell'Istituto Italiano di Cultura
in Atene

Στὰ πλαίσια τῶν ἐκδηλώσεων ποὺ γίνονται σὰν Προσφορὰ τῆς Ἰταλίας στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὴν εἰσοδὸ τῆς στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, τὸ Ἰταλικὸ Μορφωτικὸ Ἰνστιτοῦτο Ἀθηνῶν παρουσιάζει μὲ χαρὰ μιὰ Ἐκθεση μὲ Ἀπόψεις τῆς Ρώμης ἀπὸ τὶς πλάκες τῆς Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας, ποὺ μὲ τὴν εὐρύτητα καὶ τὴν ἐκλογή τῶν καλλιτεχνῶν, θὰ ἀποτελέσει, σίγουρα, ἓνα σαφὲς πανόραμα τῆς Ἰταλικῆς Χαρακτικῆς, ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπόψεων τὸν 17ο, 18ο καὶ 19ο αἰῶνα.

Ἡ χαρακτηριστὴ θεωρεῖται, καὶ δίκαια, μιὰ ὁλοκληρωμένη καὶ γνήσια ἔκφραση τῶν γραφικῶν τεχνῶν ποὺ, μὲ τὸ διάταγμα τοῦ Σαιν Ζὰν ντέ Λούζ, ποὺ δημοσίευσε ὁ Λουδοβίκος 14ος τὸ 1660, ἀναγνωρίστηκε σὰν ἐλευθέρια τέχνη «ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποταχθεῖ σὲ ἄλλους κανόνες παρὰ μόνο στοὺς κανόνες τῆς ἰδιοφυΐας».

Εὐχαριστῶ τὴν καθηγήτρια Μαρία Κατέλλι Ἴζολα, διευθύντρια τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Χαρακτικῆς, ποὺ διάλεξε μὲ ὑπεύθυνη ἐπιμέλεια τὸ ὕλικὸ καὶ τὸν καθηγητὴ Δημήτρη Παπαστάμο ποὺ τὴν φιλοξενεῖ μὲ τὴν συνήθη εὐγένειά του στὶς εὐρύχωρες καὶ φωτεινὲς αἴθουσες τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης.

ΝΤΟΜΕΝΙΚΟ ΓΚΑΡΝΤΕΛΛΑ

Διευθυντὴς τοῦ Ἰταλικοῦ Μορφωτικοῦ
Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν

La Pinacoteca Nazionale - Museo Alessandro Soutzou e l'Istituto Italiano di Cultura hanno dato vita, a partire dal 1975, ad una stretta collaborazione in campo culturale e hanno organizzato importanti esposizioni fra cui "La Grafica Italiana Contemporanea", "Emilio Greco", "Ippolito Caffi".

Sempre nell'ambito di questa stretta collaborazione viene ora presentata la Mostra di incisioni italiane di artisti dei secoli XVII, XVIII e XIX, "Vedute di Roma". Le incisioni sono recenti stampe tirate dai rami conservati nella Calcografia Nazionale.

Nell'esposizione il visitatore ha la possibilità di apprezzare la perfetta esecuzione delle vedute di Roma, i mutamenti che sono intervenuti nell'assetto urbanistico della città eterna ed altresì le diverse tecniche usate in quella particolare produzione artistica che è l'incisione.

Roma, con le sue grandi zone archeologiche, non ha mai cessato di ispirare gli artisti richiamandoli a quella tradizione artistica, architettonica e urbanistica che nessun'altra città del mondo può offrire in misura maggiore.

È perciò naturale che gli artisti si rivolgano ogni volta alla sua grandezza e a ciò che si impone loro dall'alto, come forza magica che tutto condiziona e avvince.

Inoltre l'ampio arco di tempo di tre secoli (tanti ne abbraccia l'Esposizione) permette di rilevare le modificazioni avvenute nel modo di trattare gli stessi soggetti.

La Mostra viene realizzata nel quadro degli scambi culturali che negli ultimi anni hanno contribuito con le più svariate manifestazioni alla conoscenza dei popoli e del loro patrimonio culturale.

Per l'organizzazione della Mostra ringrazio vivamente l'Ambasciatore d'Italia S.E. Remo Paolini e il Direttore dell'Istituto Italiano di Cultura prof. Domenico Gardella.

Dott. DIMITRIS PAPASTAMOS

Direttore della Pinacoteca Nazionale

Ἡ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη καὶ Μουσεῖο Ἀλεξάνδρου Σούτζου καὶ τὸ Μορφωτικὸ Ἴταλικὸ Ἰνστιτοῦτο ἔχουν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 1975 μίᾳ στενῇ συνεργασίᾳ στὸν πολιτιστικὸ τομεᾶ καὶ ἔχουν ὀργανώσει ἀξιόλογες ἐκθέσεις ὅπως «Σύγχρονη ἰταλικὴ χαρακτηριστικὴ», «Ἐμίλιο Γκρέκο», «Ἰππόλυτο Κάφρι» κ.ἄ. Στὴ συνέχεια τῆς στενῆς αὐτῆς συνεργασίας παρουσιάζεται ἡ ἐκθεση ἰταλικῆς χαλκογραφίας μὲ θέμα «Ἀπόψεις τῆς Ρώμης» ἀπὸ δημιουργοὺς τοῦ 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰῶνα. Τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι νεότερα τυπώματα ἀπὸ τὶς πλάκες ποὺ φυλάγονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

Στὴν ἐκθεση αὐτὴ ὁ ἐπισκέπτης ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ χαρεῖ τὴν ἀφογὴ ἐκτέλεση τῶν ἀπόψεων τῆς Ρώμης, τὶς ἀλλαγές ποὺ γίνονται κάθε φορὰ στὰ πολεοδομικὰ δεδομένα τῆς αἰῶνας αὐτῆς πόλης καὶ ἀκόμη τὴ διαφορετικὴ ἀντιμετώπιση τῶν μέσων ποὺ προσφέρει ἡ καλλιτεχνικὴ αὐτὴ ἀναπαραγωγὴ ποὺ λέγεται χαλκογραφία.

Ἡ πόλη τῆς Ρώμης, μὲ τοὺς μεγάλους ἀρχαιολογικοὺς χώρους, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ἐμπνέει καλλιτέχνες καὶ νὰ ἀνακαλεῖ στὴν καλλιτεχνικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ πολεοδομικὴ παράδοση ὅπου πραγματικὰ καμιά ἄλλη πόλη τοῦ κόσμου δὲν ἔχει περισσότερα νὰ προσφέρει. Εἶναι λοιπὸν φυσικὸ οἱ καλλιτέχνες νὰ ἀνατοέχουν κάθε φορὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς καὶ σ' αὐτὸ ποὺ τοὺς ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν ἄνω σὰν μιὰ μαγικὴ δύναμη ποὺ δεσμεύει καὶ ὑποτάσσει. Τὸ μεγάλο ἐπίσης χρονικὸ διάστημα τῶν τριῶν αἰῶνων ποὺ διαπραγματεύεται ἡ ἐκθεση δίνει τὴν εὐκαιρία γιὰ παρατήρηση τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἀντιμετώπισης τῶν ἰδίων δεδομένων.

Ἡ ἐκθεση γίνεται στὰ πλαίσια τῶν μορφωτικῶν ἀνταλλαγῶν ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια συμβάλλουν μὲ τὶς πολυποίκιλες ἐκδηλώσεις στὴ γνωριμία τῶν λαῶν καὶ τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας τους. Γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἰταλίας κ. Ρέμο Παολίνι καὶ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Μορφωτικοῦ Ἴταλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν κ. Ντομένικο Γκαρντέλλα.

Δρ. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ
Διευθυντῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης

L'Istituto Nazionale per la Grafica è lieto di presentare una serie di 100 Vedute romane dal XVII al XIX secolo, tratte dai rami conservati nelle collezioni della Calcografia Nazionale.

La mostra è stata organizzata dal Ministero degli Affari Esteri in collaborazione con il Ministero dei Beni Culturali e Ambientali : si intende celebrare l'ingresso della Grecia nella Comunità Europea, offrendo una mostra che, nella sua stesura iconografica, sottolinei quell'antico e ancor vivo legame che unisce i due Paesi mediterranei.

MARIA CATELLI ISOLA

Direttrice dell'Istituto Nazionale
per la Grafica

Τὸ Ἐθνικὸ Ἰνστιτοῦτο Χαρακτικῆς παρουσιάζει μὲ χαρὰ μιὰ
σειρὰ μὲ 100 πανοραμικὲς ἀπόψεις ἀπὸ τὸν 17ο ὡς τὸν 19ο αἰ-
ῶνα, τυπωμένες ἀπὸ τὶς πλάκες ποὺ βρίσκονται στὶς συλλογὲς τῆς
Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας.

Ἡ Ἐκθεση, ποὺ ἔχει ὀργανώσει τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν
σὲ συνεργασία μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτιστικῶν καὶ Περιβαλλον-
τικῶν Ἀγαθῶν, ἔχει σκοπὸ νὰ τιμήσει τὴν εἴσοδο τῆς Ἑλλάδας
στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα προσφέροντας μιὰ ἔκθεση ποὺ ὑπο-
γραμμίζει μὲ τὴν εἰκονογραφικὴ τῆς γραφὴ τὸν παλιὸ καὶ πάν-
τα ζωντανὸ δεσμὸ ποὺ ἐνώνει τὶς δυὸ μεσογειακὲς Χῶρες.

ΜΑΡΙΑ ΚΑΤΕΛΛΙ ΙΖΟΛΑ

Διευθύντρια τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Χαρακτικῆς

INTRODUZIONE

Le 100 vedute romane dal XVII al XIX secolo, tratte dai rami della Calcografia Nazionale, intendono essere una documentazione del vedutismo romano nei suoi sviluppi e articolazioni — sulla base di ciò che emerge da una scelta di incisioni relative alla collezione di rami dell'Istituto Nazionale per la Grafica di Roma, conservati, appunto, presso la Calcografia Nazionale —, perciò anche di come la produzione incisoria risenta di particolari fattori inerenti alla storia stessa della stampa.

Mentre, infatti, la pittura si rivolge ad una élite culturale più o meno raffinata, la stampa, non prodotta per un solo committente, ma in funzione di una sua più larga diffusione, risponde ad esigenze spesso di carattere commerciale oltre che culturale, specie dal XVIII secolo, quando, con lo sviluppo della moda dei grandi viaggi, si precisa quel rapporto tra viaggiatori e vedutisti che, come si dirà meglio oltre, condizionò l'attività artistica dei pittori e degli incisori.

Le cento vedute sono, quasi tutte, opere facenti parte di serie di incisioni con, spesso, aggiunte o variazioni da parte di vari artisti, non sempre operanti nello stesso periodo (il Petrucci, nel suo "Catalogo Generale delle Stampe tratte dai rami incisi posseduti dalla Calcografia Nazionale", parla, in questi casi, di collaborazione); sono suddivise in tre gruppi, rispettivamente: trentuno opere del Seicento, trentaquattro del Settecento e trentacinque dell'Ottocento.

Il primo gruppo è composto dalle incisioni di Bartoli e di Lauro a carattere principalmente scientifico - descrittivo delle antichità classiche, dalle incisioni di Sadeler, sempre rivolto alle antichità romane, rappresentate secondo una visione paesaggistica, dalle opere del Falda, eseguite dietro committenza papale, a carattere principalmente elogiativo e destinate ad un pubblico più ampio e, infine, da una stampa di Cruyl Lievin con un soggetto caratterizzato da spazi resi vivi dalla presenza di figure in movimento.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οί 100 πανοραμικές απόψεις τῆς Ρώμης τοῦ 17ου ὡς τὸν 19ο αἰώνα, τυπωμένες ἀπὸ πλάκες τῆς Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας, θεωροῦνται ἕνα τεκμήριο τῆς ρωμαϊκῆς τοπιογραφίας πόλεων μὲ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὶς διαρθρώσεις της, βασισμένο σὲ μιὰ ἐπιλογή ἀπὸ τὴν συλλογὴ χαρακτηριστῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Χαρακτικῆς τῆς Ρώμης, τμήμα Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας, καί, ἀποσκοπεῖ νὰ δείξει ὅτι ἡ χαρακτηριστικὴ παραγωγὴ ἐπηροεάζεται ἀπὸ ἰδιαίτερους παράγοντες σύμφυτους μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἔντυπης εἰκόνας.

Ἐνῶ ἡ ζωγραφικὴ ἀποτείνεται, πραγματικά, σὲ μιὰν πολιτιστικὴ elite λίγο πολὺ ἐκλεπτισμένη, ἡ ἔντυπη εἰκόνα ποὺ δὲν παράγεται γιὰ ἕνα μόνον ἐντολέα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ εὐρύτερη διάδοση, ἀνταποκρίνεται, συχνά, σὲ ἀπαιτήσεις ἐμπορικοῦ μᾶλλον χαρακτήρα παρὰ πολιτιστικοῦ, εἰδικὰ ἀπὸ τὸν 18ο αἰώνα, ὅταν μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μόδας τῶν μεγάλων ταξιδιωτῶν, προσδιορίστηκε ἡ σχέση μεταξὺ ταξιδιωτῶν καὶ ζωγράφων πόλεων, ποὺ ἐπέδρασε, ὅπως θὰ μιλήσουμε ἄλλοῦ πλατύτερα, στὴν καλλιτεχνικὴ δραστηριότητα τῶν ζωγράφων καὶ τῶν χαρακτῶν.

Οἱ ἑκατὸ ἀπόψεις τῆς Ρώμης ἀνήκουν ὅλες, σχεδόν, σὲ σειρὲς χαρακτηριστῶν ἔργων μὲ προσθήκες ἢ παραλλαγές, συχνά, καλλιτεχνῶν ποὺ δὲν ἐργάστηκαν τὴν ἴδια ἐποχὴ (ὁ Πετροῦτσι, στὸν «Γενικὸ Κατάλογο τῶν Ἐντυπῶν Εἰκόνων ἀπὸ πλάκες τῆς Ἐθνικῆς Χαλκογραφίας», μιλάει σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, γιὰ συν-εργασία). διαιροῦνται σὲ τρεῖς, ἀντίστοιχα, ὁμάδες: τριανταένα ἔργα τοῦ 17ου αἰώνα, τριαντατέσσερα τοῦ 18ου καὶ τριανταπέντε τοῦ 19ου αἰώνα.

Ἡ πρώτη ὁμάδα ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Μπάρτολι καὶ τοῦ Λάουρο ποὺ ἀποδίδουν κυρίως ἐπιστημονικο-περιγραφικὰ τὶς κλασσικὲς ἀρχαιότητες, ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Σάντελεο, ποὺ ἀσχολεῖται πάντα μὲ τὶς ρωμαϊκὲς ἀρχαιότητες, καὶ τὶς παρουσιάζει ὡς ἕνα εἶδος τοπιογραφίας, ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Φάλντα, καμωμένα μὲ παπικὴ παραγγελία καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ κυρίως ἐξυμνητικὰ, προορισμένα γιὰ ἕνα πῶς εὐρὺ κοινό, καὶ τέλος,

Nel loro complesso le incisioni del Seicento danno comunque un quadro di come si andava maturando come genere a sé stante la "veduta" rispetto al "paesaggio" dove l'episodio urbano o architettonico assumeva un ruolo di scenografia.

Tra le incisioni del Settecento le acqueforti di Specchi, del Vasi, di Scilli e di De Liegé (quest'ultime dal segno pulito, quasi "fotografico") rispondono alla concezione di alcuni trattatisti settecenteschi che, nel riconoscere un ruolo preciso della "veduta" in campo artistico, attribuiscono ai "vedutisti" una formazione più che altro scientifica, in quanto essi devono "... aver pratica di architettura, ed aver letto libri di prospettiva, per aver cognizioni degli angoli regolari e visuali...".

Di conseguenza le alterazioni fantastiche della veduta sono controllate al massimo; ciò è comprensibile in un'epoca in cui si tende alla rappresentazione il più possibile realistica, ottenuta anche con l'uso della Camera Ottica. Questo tipo di rappresentazione era molto gradito dai numerosi visitatori di grandi città come Roma e Venezia che, desiderosi di portare in patria le immagini di ciò che avevano visto, diventarono i maggiori committenti di vedute con i luoghi più famosi o particolarmente caratterizzati delle città visitate.

Meno attinenti alla realtà rappresentata e più vicine al concetto di scenografia prospettica sono le incisioni di G.B. Piranesi, alcune eseguite con il figlio Francesco, con una interpretazione personale di soggetti spesso noti, con delle concessioni fantastiche, senza il rifiuto dei primi piani dove sono evidenziati i contrasti luminosi propri alla sua formazione veneta, ma rivissuti in chiave molto moderna, quasi preromantica.

Le due incisioni di Manglard, sempre ad acquaforte, ma con effetti chiaroscurali più delicati di quelli del Piranesi, e le vedute in prospettiva con tendenze veristiche del Volpato, di Antonini e di Mangini, tratte dal Pannini, completano la serie delle stampe del Settecento.

Nelle vedute ottocentesche, quasi tutte di "formato grande", si riscontra una accentuazione di quella tendenza alla rappresentazione fedele del reale che si è riscontrata già nel vedutismo del secolo precedente. La veduta è intesa non soltanto come paesaggio ma anche come una rappresentazione riconoscibile, obbiettiva e documentaristica della real-

ἀπὸ μιᾶς ἔντυπης εἰκόνας τοῦ Κροῦλ Λιέβιν πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ χώρους ζωντανεμένους ἀπὸ τὴν παρουσία μορφῶν σὲ κίνηση.

Στὸ σύνολό τους πάντως, τὰ χαρακτηριστικά τοῦ 17ου αἰώνα δίνουν μιὰν εἰκόνα πῶς ὠρίμαζε σιγά-σιγά σὰν ἀνθύπαρκτο εἶδος ἡ «ἄποψη» σὲ σχέση μετὰ τὸ «τοπίο» ὅπου τὸ ἀστικό ἢ ἀρχιτεκτονικό θέμα ἀναλάμβανε ρόλο σκηνογραφίας.

Ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικά τοῦ 18ου αἰώνα οἱ ὀξυγραφίες τοῦ Σπέκκι, τοῦ Βάτσι, τοῦ Σκρόλλι καὶ τοῦ Ντέ Λιετζέ (οἱ τελευταῖες μετὰ γραμμὲς σαφεῖς σχεδὸν «φωτογραφικὲς») ἀνταποκρίνονται στὴν ἀντίληψη μερικῶν μελετητῶν τοῦ 18ου αἰώνα πού ἀναγνωρίζοντας ἓνα ἀκριβὴ ρόλο στὴν πανοραμικὴ «ἄποψη». στὸ καλλιτεχνικό πεδίο, ἀποδίδουν στοὺς ζωγράφους ἀπόψεων μιὰ διαμόρφωση πρὸ παντὸς ἐπιστημονικὴ, γιατί πρέπει «...νὰ ἔχουν πρακτικὴ ἀρχιτεκτονικὴς, καὶ νὰ ἔχουν διαβάσει βιβλία προοπτικῆς, γιὰ νὰ ἔχουν γνώσεις τῶν κανονικῶν καὶ ὀπτικῶν γωνιῶν...».

Κατὰ συνέπεια οἱ φανταστικὲς παραποιήσεις τῆς πανοραμικῆς ἀποψῆς ἔχουν περιοριστεῖ στὸν ἀνώτατο βαθμὸ: αὐτὸ εἶναι κατανητὸ σὲ μιὰν ἐποχὴ μετὰ τάσεις γιὰ μιὰ ὅσο τὸ δυνατό πιὸ ρεαλιστικὴ παρουσίαση, πού ἀνταποκρίνεται καὶ σ' αὐτὸ πού συλλαμβάνει ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς. Αὐτὸς ὁ τύπος παρουσίας ἄρρεσε πολὺ στοὺς πολιάριθμους ἐπισκέπτες μεγάλων πόλεων ὅπως τῆς Ρώμης καὶ τῆς Βενετίας, πού, ἐπιθυμῶντας νὰ φέρουν στὴν πατρίδα τους τὶς εἰκόνες ἀπὸ ὅ,τι εἶχανε δεῖ, ἔγιναν οἱ μεγαλύτεροι ἐντολεῖς πανοραμικῶν ἀπόψεων τῶν πιὸ φημισμένων τμημάτων ἢ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικῶν, τῶν πόλεων πού ἐπισκέφτηκαν.

Λιγώτερο σχετικὰ μετὰ τὴν πραγματικότητα πού παρουσιάζουν καὶ πιὸ κοντινὰ στὴν ἔννοια τῆς προοπτικῆς σκηνογραφίας εἶναι τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Τζ. Μπ. Πιρανέζι, μερικὰ φτιαγμένα μετὰ τὸν γιό του Φραντζέσκο, μετὰ μιὰ προσωπικὴ ἐρμηνεῖα γνωστῶν, συχνά, θεμάτων, μετὰ παραχωρήσεις στὴ φαντασία, χωρὶς τὴν ἀπάρνηση τῶν πρώτων πλάνων, μετὰ φανερὲς τὶς φωτεινὲς ἀντιθέσεις, χαρακτηριστικὲς τῆς βενετσιάνικης παιδείας του, δοσμένες ὅμως μετὰ ἓνα τρόπο πολὺ μοντέρνο, σχεδὸν προρομαντικό.

Τὰ δυὸ χαρακτηριστικά τοῦ Μάνγκλαρντ, σὲ ὀξυγραφία πάντα, ἀλλὰ μετὰ φωτοσκιάσεις πιὸ λεπτὲς ἀπὸ τοῦ Πιρανέζι, καὶ οἱ προοπτικὲς πανοραμικὲς ἀπόψεις μετὰ βεριστικὲς τάσεις τοῦ Βολπάτο, τοῦ Ἀντονίνι καὶ τοῦ Μαντζίνι, πού τύπωσε ὁ Παννίνι, συμπληρῶνουν τὴ σειρά μετὰ τὶς ἔντυπες εἰκόνες τοῦ 18ου αἰώνα.

tà. Appunto di fini documentaristici di una realtà storica si può parlare per la stampa di Balzar avente come soggetto la puntellatura del Colosseo prima del restauro completato dallo Stern nel 1820, o per le stampe di Amici con la rappresentazione dei danni subiti da Roma nella battaglia del 3 giugno 1849 tra le truppe garibaldine e i francesi, nonché per le scene di vita popolare del Pinelli. Quest'ultimo, a differenza di Balzar e Amici, si sofferma sulla realtà della vita di tutti i giorni, per cui i luoghi più rappresentativi della città diventano scenografie ai Carnevali, alle feste e alle scene di vita quotidiana, e le vedute di fuori porta diventano paesaggi della campagna romana dove non mancano mai delle figure in primo piano.

Tra le stampe ottocentesche l'incisione a carattere archeologico del Sarti testimonia come gli influssi piranesiani si sentissero ancora fino alla seconda metà del secolo, sia nella scelta dei soggetti che nel gusto per gli effetti chiaroscurali contrastati.

Intenti di rappresentazione quasi "fotografica" emergono nelle stampe di Cassini, precise nei dettagli, pulite nel segno e studiate nelle ombre, sia nelle ampie vedute panoramiche che nei più piccoli episodi urbani, nonché nella rappresentazione dei reperti di Roma antica che testimoniano una notevole conoscenza archeologica.

MARIA MADDALENA ALESSANDRO

NOTA: Con la dicitura "CALCOGRAFIA NAZIONALE" si intende la Calcografia dell'Istituto Nazionale per la Grafica.

Στις απόψεις τῶν πόλεων τοῦ 19ου αἰώνα, σχεδὸν ὅλες «μεγάλου σχήματος», συναντᾶμε ἓνα δυνάμωμα τῆς τάσης γιὰ τὴν πιστὴ παρουσίαση τοῦ πραγματικοῦ, πὸν συναντήσαμε ἤδη στὶς απόψεις πόλεων τοῦ προηγούμενου αἰώνα. Ἡ πανοραμικὴ ἄποψη ἐννοεῖται ὄχι μόνο ὡς τοπίο, ἀλλὰ καὶ ὡς μιὰ παράσταση ἀναγνωρίσιμη, ἀντικειμενικὴ καὶ τεκμηριωτικὴ τῆς πραγματικότητος. Γιὰ ἀποτύπωση μιᾶς ἱστορικῆς πραγματικότητος μπορούμε νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὰ χαρακτηριστὰ τοῦ Μπαλζὰο μὲ θέμα τὰ ὑποστηρίγματα τοῦ Κολοσσαίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναστήλωση, πὸν ὀλοκλήρωσε ὁ Στέρον τὸ 1820, ἢ γιὰ τὰ χαρακτηριστὰ τοῦ Ἀμίτσι μὲ τὴν παρουσίαση τῶν ζημιῶν τῆς Ρώμης ἀπὸ τὴν μάχη τῆς 3 τοῦ Ἰούνη 1849 τῶν γαριβαλδινῶν μὲ τοὺς γάλλους, τὸ ἴδιο ὅπως καὶ γιὰ τὶς σκηνὲς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ, τοῦ Πινέλλι. Ὁ τελευταῖος, ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Μπαλζὰο καὶ τὸν Ἀμίτσι, στέκεται στὴν πραγματικότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἔτσι τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ μέρη τῆς πόλης γίνονται σκηνογραφίαι γιὰ τὰ Καρναβάλια, γιὰ τὶς γιορτὲς καὶ γιὰ τὶς σκηνὲς καθημερινῆς ζωῆς, καὶ οἱ πανοραμικὲς απόψεις ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη γίνονται τοπία τῆς ρωμαϊκῆς ἐξοχῆς ὅπου δὲν λείπουν ποτὲ οἱ μορφὲς σὲ πρῶτο πλάνο.

Ἀπὸ τὶς ἔντυπες εἰκόνες τοῦ 19ου αἰώνα ἡ χαρακτηριστικὴ, ἀρχαιολογικοῦ χαρακτήρα, τοῦ Σάορι μαρτυρεῖ ὅτι οἱ ἐπιδράσεις τοῦ Πιρανέζι ἦταν ἀκόμα αἰσθητὲς μέχρι τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ αἰώνα, τόσο στὴν ἐπιλογή τῶν θεμάτων ὅσο καὶ στὴν ἀγάπη γιὰ τὶς μεγάλες ἀντιθέσεις τῶν φωτοσκιάσεων.

Προθέσεις παρουσίασης σχεδὸν «φωτογραφικῆς» ἐμφανίζουν οἱ ἔντυπες εἰκόνες τοῦ Κασσίνι, ἀκριβόλογες στὶς λεπτομέρειες, καθαρὲς στὸ σχέδιο καὶ μελετημένες στὶς σκιές, τόσο στὶς πλατειῆς πανοραμικὲς απόψεις ὅσο καὶ στὰ πιὸ μικρὰ ἀστικά θέματα, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ παρουσίαση τῶν ἐρείπων τῆς ἀρχαίας Ρώμης, πὸν μαρτυροῦν μιὰ ἀξιοπορούμενη ἀρχαιολογικὴ γνώση.

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΑΛΕΝΑ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟ

ΣΗΜ.: Μὲ τὴν ὀνομασίαν «ΕΘΝΙΚΗ ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ» ἐννοεῖται ἡ Χαλκογραφία τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Χαρακτικῆς.

SECOLO XVII

LAURO o LAURI GIACOMO

Incisore principalmente a bulino attivo a Roma tra il 1585 e il 1612.

Ha inciso stampe aventi come soggetto ritratti e monumenti. Pubblicò nel 1612 una serie di 166 stampe su Roma. La Calcografia Nazionale possiede, di questo incisore, una serie di 33 rami, incisi in collaborazione con Cruyl, dal titolo: "Vedute di Monumenti Antichi e Moderni".

Dalla serie di 33 stampe :
"VEDUTE DI MONUMENTI ANTICHI E MODERNI"

1. TEATRO MARCELLO

Bulino mm. 184x242

2. VESTIGIA DEL FORO DI NERVA IMPERATORE

Bulino mm. 184x243

3. VESTIGIA DEL PALATINO

Bulino mm. 184x242

4. PANTHEON

Bulino mm. 186x242

5. S. PAOLO

Bulino mm. 182x236

6. CHIESA DI S. SEBASTIANO

Bulino mm. 180x239

7. S. LORENZO FUORI LE MURA

Bulino mm. 182x237

8. PALAZZO DI VILLA BORGHESE

Acquaforte e bulino mm. 159x228

17ος ΑΙΩΝΑΣ

ΛΑΟΥΡΟ ἢ ΛΑΟΥΡΙ ΤΖΙΑΚΟΜΟ

Χαράκτης κυρίως μὲ καλέμι ἐργάστηκε στὴ Ρώμη ἀνάμεσα τὸ 1585 καὶ 1612.

Χάραξε ἔντυπες εἰκόνες μὲ θέματα προσωπογραφίες καὶ μνημεῖα. Τὸ 1612 δημοσίευσε μιὰ σειρὰ μὲ 166 ἔντυπες εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ρώμη. Ἡ Ἐθνικὴ Χαλκογραφία ἔχει μιὰ σειρὰ ἀπὸ 33 πλάκες τοῦ χαράκτη πού ἔφτιαξε σὲ συνεργασία μὲ τὸν Κρούλ, μὲ τίτλο: «Ἀπόψεις ἀρχαίων καὶ νέων μνημείων».

Ἄπὸ τὴν σειρὰ μὲ 33 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»

1. ΘΕΑΤΡΟ ΜΑΡΤΣΕΛΛΟ

Καλέμι 184x242 χιλ.

2. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΝΕΡΒΑ

Καλέμι 184x243 χιλ.

3. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΙΝΟ

Καλέμι 184x242 χιλ.

4. ΠΑΝΘΕΟΝ

Καλέμι 186x242 χιλ.

5. ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Καλέμι 182x236 χιλ.

6. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΣΑΝ ΣΕΜΠΑΣΤΙΑΝΟ

Καλέμι 180x239 χιλ.

7. ΣΑΝ ΛΟΡΕΝΤΣΟ ΦΟΤΟΡΙ ΛΕ ΜΟΤΡΑ

Καλέμι 182x237 χιλ.

8. ΒΙΛΛΑ ΜΠΟΡΓΚΕΖΕ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 159x228 χιλ.

SADELER EGIDIO II°

Pittore e incisore, nato ad Anversa nel 1570 e morto a Praga nel 1629.

Figlio di Egidio S.I., e nipote e allievo di Jean e Raffaele Sadeler nel 1585. Fu a Roma nel 1593 e nel 1595 a Monaco. Secondo alcuni studiosi la venuta a Roma fu seguente al suo viaggio a Monaco, Venezia, Firenze e Bologna. Chiamato alla corte di Praga lavorò per gli imperatori Rodolfo II, Mattia e Ferdinando II. La sua produzione artistica fu considerevole e consiste in incisioni di una grande varietà di esecuzioni, tratte spesso dai suoi stessi disegni. Particolarmente interessanti per la loro pittura sono i ritratti eseguiti da questo incisore.

SADELER MARCO CRISTOFORO

Incisore ed editore nato a Monaco verso la fine del XVI secolo, figlio di Jean Sadeler il vecchio. Lavorò a Praga, ma ebbe la sua residenza a Venezia dove la famiglia Sadeler pare essersi stabilita. Pubblicò un certo numero di stampe di Jean Raffaël e di Gillis Sadeler, di cui le seconde tirature portano solo il suo nome, probabilmente per il fatto che egli aveva ereditato queste opere. Sembra essere stato principalmente un commerciante : della sua attività di incisore si conoscono sedici stampe dalla "Passione" del Dürer.

Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami di una serie di 49 stampe intitolata : "Vestigi delle antichità di Roma, Tivoli e Pozzuoli" di Egidio e Marco Sadeler (copia dal Duperac con aggiunta).

Dalla serie di 49 stampe :
"VESTIGI DELLE ANTICHITÀ DI ROMA, TIVOLI E POZZUOLI"
(Copia dal Duperac con aggiunta).

9. RUDERI DEL TEMPIO DELLA PACE

Bulino mm. 157x271

10. RUDERI SUL MONTE PALATINO

Bulino mm. 148x266

ΣΑΝΤΕΛΕΡ ΕΤΖΙΝΤΙΟ 2ος

Ζωγράφος και χαράκτης, γεννήθηκε στην Άμβερσα το 1570 και πέθανε στην Πράγα το 1629.

Γιός του Έτζιντιο Σ. Ι., και ανηψιός και μαθητής, το 1585, των Ζάν και Ραφαέλε Σάντελερ. Το 1593 θρυσκόταν στη Ρώμη και το 1595 στο Μόναχο. Σύμφωνα με μερικούς μελετητές ήρθε στη Ρώμη μετά από το ταξίδι του στο Μόναχο, Βενετία, Φλωρεντία και Μπολόνια. Καλεσμένος στην αυλή της Πράγας, εργάστηκε για τους αυτοκράτορες Ροδόλφο Β', Ματτία και Φερδινάνδο Β'. Η καλλιτεχνική του παραγωγή υπήρξε σημαντική και αποτελείται από χαρακτηριστικά μεγάλης ποικιλίας, καμωμένα συχνά με δικά του σχέδια. Ξεχωριστό ενδιαφέρον για την ζωγραφική τους παρουσιάζουν οι προσωπογραφίες του.

ΣΑΝΤΕΛΕΡ ΜΑΡΚΟ ΚΡΙΣΤΟΦΟΡΟ

Χαράκτης και εκδότης, γεννήθηκε στο Μόναχο προς το τέλος του 16ου αιώνα, γιός του Ζάν Σάντελερ του πρεσβύτερου. Εργάστηκε στην Πράγα, αλλά έμεινε στη Βενετία όπου φαίνεται ότι η οικογένεια Σάντελερ ήταν εγκατεστημένη. Τύπωσε ένα αριθμό χαρακτηριστικών των Ζάν Ραφαέλ και Τζίλλες Σάντελερ, που στο δεύτερο τύπωμα φέρουν μόνο το όνομά του, ίσως γιατί θα είχε κληρονομήσει αυτά τα έργα. Υπήρξε μάλλον έμπορος: από τη δραστηριότητά του σαν χαράκτη γνωρίζουμε δεκάξι έντυπες εικόνες από τα «Πάθη» του Ντύρερ.

Στην Έθνική Χαλιχογραφία φυλάγονται οι πλάκες μιας σειράς με 49 έντυπες εικόνες: «Ερείπια των αρχαιοτήτων της Ρώμης, του Τίβολι και του Ποτσούλι» του Έτζιντιο και Μάρκο Σάντελερ (αντίγραφο από τον Ντυπεράκ με προσθήκες).

Άπο την σειρά με 49 έντυπες εικόνες:

«ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ, ΤΟΥ ΤΙΒΟΛΙ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΤΣΟΥΛΙ» (ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΝΤΟΥΠΕΡΑΚ
ΜΕ ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ)

9. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Καλέμι 157x271 χιλ.

10. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΠΑΛΑΤΙΝΟ

Καλέμι 148x266 χιλ.

11. RUDERI DELLE TERME DI ANTONINO CARACALLA
Bulino mm. 153x274

12. RUDERI DELL'ANFITEATRO CASTRENSE
Bulino mm. 157x269

13. RUDERI DELL'ACQUEDOTTO DELL'ACQUA MARCIA
Bulino mm. 162x268

14. RUDERI DEL CIRCO DI CARACALLA
Bulino mm. 145x277

BARTOLI PIETRO SANTI

Pittore, incisore a bulino e acquafortista, nato a Perugia verso il 1635 e morto a Roma il 7-11-1700.

Si recò a Roma giovanissimo e subito studiò la pittura con P. Lemaire e N. Poussin. In seguito si dedicò all'incisione e all'"intaglio dolce". Fu "antiquario" del Papa e della regina di Svezia. Si conoscono di questo artista 27 soggetti dall'Antico e dal Nuovo Testamento da Raffaello Sanzio. Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami di una serie di 114 stampe : "Sepolcri Romani ed Etruschi".

Dalla serie :
"SEPOLCRI ROMANI ED ETRUSCHI"

15. SEPOLCRO DI CECILIA METELLA
Acquaforte e bulino mm. 220x143

16. PIRAMIDE CESTIA
Acquaforte e bulino mm. 210x186

17. PIRAMIDE CESTIA : PROSPETTO E SPACCATO
Acquaforte e bulino mm. 218x196

11. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ ΤΟΥ ΑΝΤΟΝΙΝΟ ΚΑΡΑΚΑΛΛΑ
Καλέμι 153x274 χιλ.

12. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΑΝΦΙΤΕΑΤΡΟ ΚΑΣΤΡΕΝΣΕ
Καλέμι 157x269 χιλ.

13. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΚΟΤΑ ΜΑΡΤΣΙΑ
Καλέμι 162x268 χιλ.

14. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΤΣΙΡΚΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΑΛΛΑ
Καλέμι 145x277 χιλ.

ΜΠΑΡΤΟΛΙ ΠΙΕΤΡΟ ΣΑΝΤΙ

Ζωγράφος, χαράκτης με καλέμι και όξυγραφίστας, γεννήθηκε στη Περούτζια γύρω στο 1635 και πέθανε στη Ρώμη τις 7.11.1700.

Ήρθε στη Ρώμη νεώτατος και άμέσως μελέτησε ζωγραφική με τον Π. Λεμαίρ και Ν. Πουσσέν. Μετά άφοσιώθηκε στη χαράκτικη και στην τεχνική «μαλακού κεριού». Τπήρξε «άρχαιοπώλης» του Πάπα και τής βασίλισσας τής Σουηδίας. Είμαι γνωστά 27 έργα του με θέματα από την Παλιά και την Νέα Διαθήκη σε σχέδια του Ραφαέλλο Σάντσιο. Στην Έθνικη Χαλκογραφία βρίσκονται οι πλάκες μιās σειράς από 114 έντυπες εικόνες του: «Ρωμαϊκοί και Έτρουσκικοί Τάφοι».

Άπο τήν σειρά
«ΡΩΜΑ·Ι·ΚΟΙ ΚΑΙ ΕΤΡΟΥΣΚΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ»

15. ΤΑΦΟΣ ΤΗΣ ΤΣΕΤΣΙΛΙΑ ΜΕΤΕΛΛΑ
Όξυγραφία και καλέμι 220x143 χιλ.

16. ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΣΕΣΤΙΑ
Όξυγραφία και καλέμι 210x186 χιλ.

17. ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΣΕΣΤΙΑ: ΠΡΟΣΩΨΗ ΚΑΙ ΤΟΜΗ
Όξυγραφία και καλέμι 218x196 χιλ.

18. CASTEL S. ANGELO
Acquaforte e bulino mm. 194x150

19. COLONNA ANTONINA
Acquaforte e bulino mm. 246x168

FALDA GIOVAN BATTISTA

Architetto, disegnatore e incisore, nato a Valduggia nel 1648 e morto a Roma nel 1678. Si ignora chi fu il suo maestro, ma il suo stile somiglia molto a quello di Israël Silvestre. Fu attivo tra il 1669 e il 1678 a Roma, dove ancora si conservano i suoi disegni, stampe e rami : opere eseguite con grande capacità artistica nell'articolazione prospettica delle sue vedute.

I rami conservati presso la Calcografia Nazionale costituiscono 5 serie di opere : "Palazzi di Roma", serie di 105 stampe, "Il Nuovo Teatro delle Fabbriche di Roma", serie di 88 stampe, "Le Fontane di Roma, Frascati e Tivoli" (con Venturini), serie di 108 stampe, "Li Giardini di Roma", serie di 27 stampe, "Raccolta di varie Chiese di Roma".

Dalla serie di 88 stampe :
"IL NUOVO TEATRO DELLE FABBRICHE DI ROMA"

20. BASILICA DI S. PIETRO
Acquaforte e bulino mm. 171x288

21. GIARDINO PONTIFICO DEL QUIRINALE : PROSPETTIVA
Acquaforte e bulino mm. 235x414

22. GIARDINO PONTIFICO DEL QUIRINALE : PIANTA
Acquaforte e bulino mm. 264x414

23. GIARDINI ALLE SPALLE DI PIAZZA TERMINI
Acquaforte e bulino mm. 281x442

18. ΚΑΣΤΕΛ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 194x150 χιλ.

19. ΚΟΛΟΝΝΑ ΑΝΤΟΝΙΝΑ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 246x168 χιλ.

ΦΑΛΑΝΤΑ ΤΖΙΟΒΑΝ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ

Ἀρχιτέκτονας, σχεδιαστής καὶ χαράκτης, γεννήθηκε στὴ Βαλντούτζια τὸ 1648 καὶ πέθανε στὴ Ρώμη τὸ 1678. Ἄγνοοῦμε ποῖος ἦταν δάσκαλός του, ἀλλὰ τὸ ὕψος του μοιάζει πολὺ μὲ τοῦ Ἰσραὲλ Σιλβέστρε. Ἐργάστηκε στὴ Ρώμη τὸ 1669 μέχρι τὸ 1678, ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμα τὰ σχέδια, οἱ ἔντυπες εἰκόνες καὶ οἱ πλάκες του: τὰ ἔργα του δείχνουν μιὰ μεγάλη καλλιτεχνικὴ ἱκανότητα στὴν προοπτικὴ διάρθρωση τῶν πανοραμικῶν ἀποψέων του.

Οἱ πλάκες, ποὺ βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία ἀποτελοῦν πέντε σειρὲς ἔργων: «Παλάτια τῆς Ρώμης», μιὰ σειρὰ ἀπὸ 105 ἔντυπες εἰκόνες, «Νέα παρουσίαση τῶν κτιρίων τῆς Ρώμης», σειρὰ ἀπὸ 88 ἔντυπες εἰκόνες, «Οἱ βρύσες τῆς Ρώμης, τοῦ Φρασκάτι καὶ τοῦ Τίβολι» (μὲ τὸν Βεντουρίνι), σειρὰ ἀπὸ 108 ἔντυπες εἰκόνες, «Οἱ κῆποι τῆς Ρώμης», σειρὰ ἀπὸ 27 ἔντυπες εἰκόνες, «Συλλογὴ μὲ ἐκκλησίες τῆς Ρώμης».

Ἀπὸ τὴν σειρὰ μὲ 88 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΝΕΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

20. ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 171x288 χιλ.

21. ΠΑΠΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΟΥ ΚΥΡΗΝΑΛΙΟΥ: ΑΠΟΨΗ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 235x414 χιλ.

22. ΠΑΠΙΚΟΙ ΚΗΠΟΙ ΤΟΥ ΚΥΡΗΝΑΛΙΟΥ: ΚΑΤΟΨΗ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 264x414 χιλ.

23. ΚΗΠΟΙ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΑΤΣΑ ΤΕΡΜΙΝΙ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 281x442 χιλ.

24. VIA DEL PLEBISCITO
Acquafornte e bulino mm. 171x289
25. PIAZZA DEL COLLEGIO ROMANO
Acquafornte e bulino mm. 172x287
26. CORTILE DEL PALAZZO DELLA SAPIENZA
Acquafornte e bulino mm. 172x291
27. S. MARIA IN CAMPITELLI
Acquafornte e bulino mm. 173x341
28. PIAZZA COLONNA
Acquafornte e bulino mm. 171x289
29. PIAZZA DEL QUIRINALE
Acquafornte e bulino mm. 220x297
30. LOGGIATO E SEZIONE DEL PALAZZO DEL QUIRINALE
Acquafornte e bulino mm. 229x343

CRUYL LIEVIN

Pittore e aquafortista nato a Gand verso il 1640 e morto nel 1720. Sono note le sue vedute di Roma. Fece un viaggio in Francia da dove riportò dei disegni. Sono noti suoi disegni per la Torre S. Bavone.

Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami di una serie di 33 stampe: "Vedute di monumenti antichi e moderni" eseguiti in collaborazione con G. Lauro.

Dalla serie di 33 stampe :
"VEDUTE DI MONUMENTI ANTICHI E MODERNI"

31. PIAZZA FONTANA DI TREVI
Acquafornte mm. 190x278

24. ΒΙΑ ΝΤΕΛ ΠΛΕΜΠΙΤΣΙΤΟ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 171x289 χιλ.

25. ΠΙΑΤΣΑ ΝΤΕΛ ΚΟΛΛΕΤΖΙΟ ΡΟΜΑΝΟ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 172x287 χιλ.

26. ΑΤΛΗ ΤΟΤ ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛΛΑ ΣΑ ΠΙΕΝΤΣΑ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 172x291 χιλ.

27. ΣΑΝΤΑ ΜΑΡΙΑ ΙΝ ΚΑΜΠΙΤΕΛΛΙ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 173x341 χιλ.

28. ΠΙΑΤΣΑ ΚΟΛΟΝΝΑ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 171x289 χιλ.

29. ΠΙΑΤΣΑ ΝΤΕΛ ΚΟΤΙΡΙΝΑΛΕ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 220x297 χιλ.

30. ΣΤΟΑ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑ ΤΟΤ ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛ ΚΟΤΙΡΙΝΑΛΕ

Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 229x343 χιλ.

ΚΡΥΛ ΛΙΕΒΙΝ

Ζωγράφος καὶ ὀξυγραφίστας, γεννήθηκε στὴ Γάνδη γύρω στὸ 1640 καὶ πέθανε τὸ 1720. Εἶναι γνωστὲς οἱ πανοραμικὲς ἀπόψεις του ἀπὸ τὴν Ρώμη. Ἔκανε ἓνα ταξίδι στὴν Γαλλία ἀπὸ ὅπου ἔφερε σχέδια. Εἶναι γνωστὰ καὶ σχέδιά του γιὰ τὸ Torre S. Bavone.

Στὴν Ἑθνικὴ Χαλκογραφία βρίσκονται οἱ πλάκες μιᾶς σειρᾶς μὲ 33 ἔντυπες εἰκόνες: «Ἀπόψεις παλιῶν καὶ νέων μνημείων» ποὺ ἔφτιαξε σὲ συνεργασία μὲ τὸν Τζ. Λάουρο.

Ἀπὸ τὴν σειρὰ μὲ 33 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»

31. ΠΙΑΤΣΑ ΦΟΝΤΑΝΑ ΝΤΙ ΤΡΕΒΙ

Ὁξυγραφία 190x278 χιλ.

SECOLO XVIII

SPECCHI ALESSANDRO

Incisore, ad acquaforte e a bulino, e architetto nato a Roma nel 1668 e morto nella stessa città il 16 novembre del 1729. Si conoscono delle sue incisioni, eseguite con segno fluido e preciso, aventi come soggetto palazzi ed edifici di Roma, pubblicate da Domenico De Rossi nel 1699. Il suo nome rimase più legato alla sua attività di incisore e illustratore che a quella di architetto, pur essendo dotato di una autorevole capacità creativa con una penetrante lettura delle ultime esperienze borrominiane. Tra le sue opere architettoniche sono da ricordare: il prospetto per il porto di Ripetta, il restauro del palazzo Albani del Drago e il restauro di Palazzo Verosi, a Roma.

Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami di tre serie di incisioni eseguite in collaborazione con altri artisti ("Studio dell'Architettura Civile", "Raccolta di varie Fabbriche di Roma" e "Disegni di vari Altari") oltre a quattro incisioni a carattere architettonico ("Veduta del Porto di Ripetta", "Il Pantheon d'Agrippa", "Il Colosseo" e "Pianta del nuovo Acquedotto di Civitavecchia").

Dalla serie:

"RACCOLTA DI VARIE FABBRICHE DI ROMA"

32. VEDUTA DI TRINITÀ DEI MONTI

Acquaforte e bulino mm. 230x360

33. PALAZZO PANPHILI A PIAZZA DEL COLLEGIO ROMANO

Acquaforte e bulino mm. 215x328

34. VEDUTA DI PALAZZO SACCHETTI

Acquaforte e bulino mm. 200x330

35. VEDUTA DEL PORTO DI RIPETTA, IN TRE FOGLI

35a. VEDUTA DELLA DOGANA NUOVA e, in basso, della sponda del Tevere prima della sistemazione di Alessandro Specchi

Acquaforte mm. 665x427

ΣΠΕΚΚΙ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟ

Χαράκτης, με όξυγραφία και με καλέμι και αρχιτέκτονας γεννήθηκε στη Ρώμη το 1668 όπου και πέθανε τις 16 Νοέμβρη 1729. Είναι γνωστά τα χαρακτηριστικά του καμωμένα με γραμμές ρευστές και ακριβείς, με θέματα μέγαρα και κτίρια της Ρώμης, που τύπωσε ο Ντομένικο ντε Ρότσι το 1699. Το όνομά του συνδέεται περισσότερο με την δραστηριότητά του σαν χαράκτη και εικονογράφου παρά σαν αρχιτέκτονα, μολονότι ήταν προικισμένος με αυθεντική δημιουργική ικανότητα και βαθειά γνώση των τελευταίων εμπειριών του Μπλοκκίνι. Από τα αρχιτεκτονικά του έργα αναφέρουμε: το σχέδιο για το Porto di Ripetta, την αναστήλωση του μεγάρου Albani del Drago και την αναστήλωση του Palazzo Verosi, στη Ρώμη.

Στην Έθνική Χαλκογραφία βρίσκονται οι πλάκες από τρεις σειρές χαρακτηριστικά που έκανε σε συνεργασία με άλλους καλλιτέχνες («Σπουδή της Άστικης Αρχιτεκτονικής», «Σύλλογή κτιρίων της Ρώμης» και «Σχέδια βωμών») και τέσσερα χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικού χαρακτήρα («Άποψη του Porto di Ripetta», «Το Πάνθεον του Αγρίππα», «Το Κολοσσαίο», και «Χώρος του νέου Υδραγωγείου της Civitavecchia»).

Άπο την σειρά:

«ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

32. ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΤΡΙΝΙΤΑ ΝΤΕ·Ι· ΜΟΝΤΙ

Όξυγραφία και καλέμι 200x330 χιλ.

33. ΠΑΛΑΤΣΟ ΠΑΝΦΙΛΙ ΣΤΗ ΠΙΑΤΣΑ ΤΟΥ ΚΟΛΛΕΤΣΙΟ ΡΟΜΑΝΟ

Όξυγραφία και καλέμι 215x328 χιλ.

34. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΣΟ ΣΑΚΚΕΤΤΙ

Όξυγραφία και καλέμι 230x360 χιλ.

35. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΕΤΤΑ, ΣΕ ΤΡΙΑ ΦΥΛΛΑ:

35α. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ και, κάτω, η όχθη του Τίβερη πριν από την διευθέτηση του Άλεσσάντρο Σπέκκι

Όξυγραφία 665x427 χιλ.

35b. VEDUTA DELLA PARTE CENTRALE DEL PORTO DI RIPETTA e, in basso, proiezione in pianta.

Acquaforte mm. 665x427

35c. VEDUTA DEL PORTO DI RIPETTA VERSO IL PALAZZO DEL PRINCIPE BORGHESE e, in basso, veduta dall'alto dello stesso porto.

Acquaforte mm. 665x427

MANGLARD ADRIANO

Pittore ed incisore ad acquaforte, nato a Lione in 12 marzo del 1695 e morto a Roma il 31 luglio del 1760, visse a lungo in Italia. Fu membro dell'Accademia di S. Luca a Roma e maestro di Joseph Vernet.

Sono note le sue incisioni aventi come soggetto delle marine, dei paesaggi e dei soggetti storici. Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami di una raccolta di 33 stampe "Raccolta di Vedute e Composizioni Diverse", 8 rami dalla serie "Marine Varie", un "Prospetto interno del Colosseo", un "Paesaggio con figure", "Il ritrovamento di Romolo e Remo" e un'incisione dall'affresco di Ciro Ferri "Gloria di tutti i Santi" nella chiesa di S. Agnese.

Dalla serie di 33 stampe :

"RACCOLTA DI VEDUTE E COMPOSIZIONI DIVERSE"

36. INTERNO DEL COLOSSEO

Acquaforte mm. 228x314

37. GIRANDOLA DI CASTEL S. ANGELO

Acquaforte mm. 227x316

VASI GIUSEPPE

Pittore, architetto, incisore ad acquaforte e a bulino, archeologo, nato a Corleone (Palermo) il 18 agosto 1710 e morto a Roma il 16 aprile del 1782.

35β. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ
ΡΙΠΕΤΤΑ καί, κάτω, προβολή σέ κάτοψη
Ὁξυγραφία 665x427 χιλ.

35γ. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΕΤΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑ-
ΛΑΤΣΟ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΑ ΜΠΟΡΓΚΕΖΕ καί, κάτω, άπο-
ψη από ψηλά τῆς γέφυρας
Ὁξυγραφία 665x427 χιλ.

ΜΑΝΓΚΛΑΡΝΤ ΑΝΤΡΙΑΝΟ

Ζωγράφος καί χαράκτης σέ ὄξυγραφία, γεννήθηκε στή Λυών
τίς 12 Μάρτη 1695 καί πέθανε στή Ρώμη τίς 31 Ἰούλη 1760
ἀφοῦ ἔζησε γιά καιρό στήν Ἰταλία. Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Σάν
Λούκα τῆς Ρώμης καί δάσκαλος τοῦ Γιόζεφ Βερνέ.

Εἶναι γνωστά τὰ χαρακτηριστικά του πού ἔχουν θέματα θαλασσο-
γραφίες, τοπία καί ἱστορικά θέματα. Στήν Ἐθνική Χαλκογραφία
βρίσκονται οἱ πλάκες μιᾶς συλλογῆς μέ 33 ἔντυπες εἰκόνες «Συλ-
λογή πανοραμικῶν ἀπόψεων καί διαφόρων συνθέσεων», 8 πλά-
κες ἀπό τήν σειρά «Διάφορες θαλασσογραφίες», μιᾶ «Ἐσωτερι-
κή ἀποψη τοῦ Κολοσσαίου», ἓνα «Τοπία μέ μορφές», «Ἡ ἀνεύ-
ρεση τοῦ Ρωμύλου καί τοῦ Ρέμο», καί ἓνα χαρακτηριστικό ἀπό τήν
τοιχογραφία τοῦ Τσίρο Φέρρι «Δοξασμένοι ὅλοι οἱ Ἅγιοι» τῆς
ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Ἀγνής.

Ἄπό τήν σειρά μέ 33 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΣΤΑΛΛΟΓΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΚΑΙ ΣΤΥΝΘΕΣΕΩΝ»

36. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΟΥ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟΥ
Ὁξυγραφία 228x314 χιλ.

27. ΑΝΕΜΟΔΕΙΧΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ
Ὁξυγραφία 227x316 χιλ.

ΒΑΖΙ ΤΖΙΟΥΖΕΠΠΕ,

Ζωγράφος, ἀρχιτέκτονας, χαράκτης μέ ὄξυγραφία καί μέ καλέ-
μι καί ἀρχαιολόγος, γεννήθηκε στό Κορλεόνε (Παλέρμο) τίς

Dopo essersi dedicato alla pittura nel suo paese venne a Roma, dove fu allievo di Sebastiano Conca, Pier Luigi Ghezzi e di Filippo Juvarra, e dove si conquistò la reputazione di abile incisore lavorando per Benedetto XIV e fu maestro del Piranesi. Fu cavaliere della Corte di Napoli dove operò per Ferdinando e Carlo III. La sua importante attività artistica si esplicò anche negli affreschi di Palazzo Farnese e di Palazzo Caprarola. Molti rami di sue stampe molto note sono conservati presso la Calcografia Nazionale, come quelli dal Pannini e dal Vanvitelli nonchè grandi vedute di Roma ed incisioni per delle serie di Vedute eseguite in collaborazione con altri artisti.

38. PALAZZO DEL QUIRINALE CON IL PROLUNGAMENTO DEL FUGA

Acquaforte e bulino mm. 200x294

39. STALLE PONTIFICIE AL QUIRINALE

Acquaforte e bulino mm. 199x293

40. VEDUTA DI RIPA GRANDE E DEL S. MICHELE

Acquaforte mm. 465x700

41a. VEDUTA DEL VATICANO, PONTE E CASTEL S. ANGELO, PRESA DAL TEVERE, in tre fogli.

Acquaforte mm. 187x699

41. b. VEDUTA DEL VATICANO, PONTE E CASTEL S. ANGELO, PRESA DAL TEVERE, in tre fogli.

Acquaforte mm. 442x704

41. c. VEDUTA DEL VATICANO, PONTE E CASTEL S. ANGELO, PRESA DAL TEVERE, in tre fogli.

Acquaforte mm. 443x703

42. a. VEDUTA DEL FORO ROMANO, in tre fogli

Acquaforte mm. 188x701

42. b. VEDUTA DEL FORO ROMANO, in tre fogli

Acquaforte mm. 445x703

28 Αυγούστου 1710 και πέθανε στη Ρώμη τις 16 'Απρίλη 1782.

'Αφού επιδόθηκε στη ζωγραφική στον τόπο του ήρθε στη Ρώμη, έγινε μαθητής του Σεμπαστιάνο Κόνκα, Πιέρο Λουίτζι Γκέτσι και Φιλίππο Γιουβάρρα και απόκτησε την φήμη ικανού χαράκτη δουλεύοντας για τον Μπενεντέτο 14ο. 'Υπήρξε δάσκαλος του Πιρανέζι. 'Ιππότης της Αύλης της Νεάπολης εργάστηκε για τον Φερδινάνδο και τον Κάρολο 3ο. Σημαντική καλλιτεχνική δραστηριότητα ανέπτυξε δουλεύοντας και στις τοιχογραφίες του Μεγάρου Φαονέζε και του Μεγάρου Καπραρόλα. Πολλές πλάκες από τις πολύ γνωστές έντυπες εικόνες του βρίσκονται στην 'Εθνική Χαλκογραφία, από έργα του Παννίνι και του Βανβιτέλλι, καθώς και μεγάλες πανοραμικές απόψεις της Ρώμης και χαρακτηριστικά από σειρές με πανοραμικές απόψεις που έκανε σε συνεργασία με άλλους καλλιτέχνες.

38. ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛ ΚΟΥΡΙΝΑΛΕ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΟΥΓΚΑ

'Οξυγραφία και καλέμι 200x294 χιλ.

39. ΠΑΠΙΚΟΙ ΣΤΑΤΥΛΟΙ ΣΤΟ ΚΥΡΗΝΑΛΙΟ

'Οξυγραφία και καλέμι 199x293 χιλ.

40. ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΙΠΑ ΓΚΡΑΝΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΑΝ ΜΙΚΕΛΕ

'Οξυγραφία 465x700 χιλ.

41α. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΝΤΕ Ε ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΙΒΕΡΗ, σε τρία φύλλα

'Οξυγραφία 187x699 χιλ.

41β. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΝΤΕ Ε ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΙΒΕΡΗ, σε τρία φύλλα

'Οξυγραφία 442x704 χιλ.

41γ. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ, ΤΟΥ ΠΟΝΤΕ Ε ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΙΒΕΡΗ, σε τρία φύλλα

'Οξυγραφία 443x703 χιλ.

42α. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟ ΡΟΜΑΝΟ, σε τρία φύλλα

'Οξυγραφία 188x701 χιλ.

42β. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟ ΡΟΜΑΝΟ, σε τρία φύλλα

'Οξυγραφία 445x703 χιλ.

42. c. VEDUTA DEL FORO ROMANO, in tre fogli
Acquaforte mm. 445x702

43. a. VEDUTA ESTERNA DELLA TRIBUNA DI S. MARIA
MAGGIORE PRESA DALLE QUATTRO FONTANE, in tre fogli
Acquaforte mm. 188x701

43. b. VEDUTA ESTERNA DELLA TRIBUNA DI S. MARIA
MAGGIORE PRESA DALLE QUATTRO FONTANE, in tre fogli
Acquaforte mm. 447x703

43. c. VEDUTA ESTERNA DELLA TRIBUNA DI S. MARIA
MAGGIORE PRESA DALLE QUATTRO FONTANE, in tre fogli
Acquaforte mm. 447x703

44. a. VEDUTA DELL'AVENTINO E DELLA CAMPAGNA RO-
MANA FINO ALLA BASILICA DI S. PAOLO, PRESA DAL
PORTO DI RIPA GRANDE, in tre fogli
Acquaforte mm. 187x703

44. b. VEDUTA DELL'AVENTINO E DELLA CAMPAGNA RO-
MANA FINO ALLA BASILICA DI S. PAOLO, PRESA DAL
PORTO DI RIPA GRANDE, in tre fogli
Acquaforte mm. 446x703

44. c. VEDUTA DELL'AVENTINO E DELLA CAMPAGNA RO-
MANA FINO ALLA BASILICA DI S. PAOLO, PRESA DAL
PORTO DI RIPA GRANDE, in tre fogli
Acquaforte mm. 446x703

PIRANESI GIOVANNI BATTISTA,

Incisore ed architetto nato a Mozano di Mestre il 4 ottobre del 1720 e morto a Roma il 9 novembre del 1778, la cui grande produzione artistica gli fece meritare il soprannome di "Rembrandt dell'architettura". In tutta l'opera di questo artista si rispecchia l'ammirazione e lo studio dell'antichità classica ed in particolare di Roma, di cui trasfuse lo spirito dei gloriosi ricordi nelle sue opere.

Il suo primo maestro fu lo zio, ingegnere ed architetto

42γ. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟ ROMANO, σέ τρία φύλλα

Όξυγραφία 445x702 χιλ.

43α. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΕΞΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΑ
ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΙΟΡΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΤΑΤΤΡΟ ΦΟΝΤΑΝΕ, σέ
τρία φύλλα

Όξυγραφία 188x701 χιλ.

43β. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΕΞΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΑ
ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΙΟΡΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΤΑΤΤΡΟ ΦΟΝΤΑΝΕ, σέ
τρία φύλλα

Όξυγραφία 447x703 χιλ.

43γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΕΞΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΣΑΝΤΑ
ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΙΟΡΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΤΑΤΤΡΟ ΦΟΝΤΑΝΕ, σέ
τρία φύλλα

Όξυγραφία 447x703 χιλ.

44α. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΒΕΝΤΙΝΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑ·Ι·ΚΗΣ
ΕΞΟΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΛΟΥ,
ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΑ ΓΚΡΑΝΤΕ, σέ τρία φύλλα

Όξυγραφία 187x703 χιλ.

44β. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΒΕΝΤΙΝΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑ·Ι·ΚΗΣ
ΕΞΟΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΛΟΥ,
ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΑ ΓΚΡΑΝΤΕ, σέ τρία φύλλα

Όξυγραφία 446x703 χιλ.

44γ. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΑΒΕΝΤΙΝΟ ΚΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑ·Ι·ΚΗΣ
ΕΞΟΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΛΟΥ,
ΑΠΟ ΤΟ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΑ ΓΚΡΑΝΤΕ, σέ τρία φύλλα

Όξυγραφία 446x703 χιλ.

ΠΙΡΑΝΕΖΙ ΤΖΙΟΒΑΝΝΙ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ

Χαράκτης και αρχιτέκτονας, γεννήθηκε στο Μοτσάνο του Μέ-
στρε τις 4 Οκτώβρη 1720 και πέθανε στη Ρώμη τις 9 Νοέμβρη
1777. Για τη μεγάλη του καλλιτεχνική παραγωγή ονομάστηκε
«Ρέμπραντ της αρχιτεκτονικής». Όλο το έργο του άντανακλά

Lucchesi. A diciotto anni si recò a Roma per studiare pittura, architettura ed incisione, nel contempo lavorando per procurarsi da vivere essendo bassissima la quota di denaro che gli inviava mensilmente il padre. Suoi maestri furono Scalfarotto e Valeriani, quest'ultimo noto per i suoi grandi paesaggi classici, decorati da motivi architettonici, che esercitarono una certa influenza sul giovane Piranesi. Fu allievo e collaboratore di Giuseppe Vasi, ma i rapporti tra i due finirono piuttosto male: il Piranesi accusò il suo maestro di non fargli conoscere a sufficienza le tecniche di morsura del rame. Probabilmente in seguito a questi dissapori, che divennero poi violenti, il giovane artista tornò a Venezia cercando di affermarsi come architetto e lavorando, forse, con il Tiepolo e con Palanzani. Non trovando nella città natale il successo a cui ambiva, il Piranesi si recò a Napoli dove eseguì quei disegni sulle antichità di Ercolano, Pompei e Paestum che gli servirono più tardi per delle incisioni. Ritornò a Roma verso i vent'anni e qui iniziò la sua fortunata attività di incisore con la benevolenza di Benedetto XIV. Incise più di 2.000 stampe, quasi tutte di formato grande, ma, pur godendo di una grande reputazione e di una stima universale, le sue opere furono vendute sempre a prezzi molto bassi.

Morto l'artista, i suoi rami, dopo parecchie vicissitudini, furono portati dai figli a Parigi per eseguire delle tirature, poi passarono in proprietà di Firmin Didot e infine alla Calcografia Nazionale, dove sono tuttora conservati.

Dalla serie :

“VEDUTE DI ROMA DISEGNATE ED INCISE DA GIOVAMBATTISTA PIRANESI ARCHITETTO VENEZIANO”

45. PIANTA ARCHEOLOGICA DEL FORO ROMANO

Acquaforte mm. 465x478

τὸν θαυμασμὸ καὶ τὴν σπουδὴ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ρώμης, καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐνδοξῶν ἀναμνήσεών της τὸ ἔχει μεταγγίσει στὰ ἔργα του.

Πρῶτος του δάσκαλος στάθηκε ὁ θεῖος του, ὁ μηχανικὸς καὶ ἀρχιτέκτονας Λουκῆζι. Δέκα ὀχτῶ χρόνων ἤρθε στὴ Ρώμη γιὰ νὰ μελετήσῃ ζωγραφικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ δουλεύοντας στὸ μεταξὺ γιὰ νὰ ζεῖ, γιατί τὰ χρήματα ποὺ τοῦ ἔστελνε κάθε μῆνα ὁ πατέρας του ἦταν πολὺ λίγα. Δασκάλους του εἶχε τὸν Σκαλφαρόττο καὶ τὸν Βαλεριάνι. Ὁ τελευταῖος ἦταν γνωστὸς γιὰ τὰ μεγάλα του κλασσικὰ τοπία, στολισμένα μὲ ἀρχιτεκτονικὰ μοτίβα, ποὺ ἄσκησαν μιὰ σίγουρη ἐπίδραση στὸ νεαρὸ Πιρανέζι. Ἐπῆρξε μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Τζιουζέππε Βάζι, ἀλλὰ οἱ σχέσεις τους κατάληξαν μᾶλλον ἄσχημα: ὁ Πιρανέζι κατηγοροῦσε τὸν δάσκαλό του ὅτι δὲν τοῦ ἔδειχνε ἀρκετὰ τὴν τεχνικὴ τοῦ δουλέματος τοῦ χαλκοῦ. Ὅστερα ἀπὸ αὐτὲς τὶς φιλονεικίες, ποὺ ἔγιναν πιὸ ἔντονες, ὁ νεαρὸς καλλιτέχνης γύρισε στὴ Βενετία προσπαθώντας νὰ καθιερωθεῖ σὰν ἀρχιτέκτονας καὶ ὄπου, ἴσως, ἐργάστηκε μὲ τὸν Τιέπολο καὶ τὸν Παλαντσάνι. Μὴν βρίσκοντας στὴν γενέτειρά του τὴν ἐπιτυχία ποὺ προσδοκοῦσε, ὁ Πιρανέζι ἤρθε στὴ Νεάπολη ὅπου ἔφτιαξε τὰ σχέδια ἀπὸ τὶς ἀρχαιότητες τοῦ Ἑρκολάνο, τῆς Πομπηίας καὶ τοῦ Πέστουμ, ποὺ χρησιμοποίησε ἀργότερα γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ του. Εἴκοσι περὶ ποὺ χρόνων γύρισε στὴ Ρώμη καὶ ἄρχισε τὴν πετυχημένη του δραστηριότητα τοῦ χαρακτῆ μὲ τὴν εὐνοία τοῦ Βενέδικτου XIV. Χάραξε περισσότερες ἀπὸ 2.000 ἔντυπες εἰκόνες σχεδὸν ὅλες μεγάλου σχήματος, ἀλλὰ, μολονότι εἶχε μεγάλη φήμη καὶ τὴν γενικὴ ἐκτίμηση, τὰ ἔργα του πουλιόντανε σὲ πολὺ χαμηλὲς τιμές.

Ὅταν πέθανε ὁ καλλιτέχνης, τὰ παιδιά του, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὲς περιπέτειες, μετάφεραν τὶς πλάκες τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ στὸ Παρίσι γιὰ νὰ κάνουν ἐκτυπώσεις, ἐκεῖ πέρασαν μετὰ στὴν ἰδιοκτησία τοῦ Φιορέν Ντιντὸ καὶ τέλος στὴν Χαλκογραφία Ρώμης, ὅπου καὶ βρίσκονται μέχρι σήμερα.

Ἐκτὸς τῆς σειράς:

«ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΠΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΕ ΚΑΙ
ΧΑΡΑΞΕ Ο ΤΖΟΒΑΝΜΠΑΤΤΙΣΤΑ ΠΙΡΑΝΕΖΙ,
ΒΕΝΕΤΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑΣ»

45. ΚΑΤΨΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΦΟΡΟ ROMANO
Ὁξυγραφία 465x478 χιλ.

46. VEDUTA DEL PONTE S. ANGELO : dalla parte del Castello verso la strada dei Banchi vecchi

Acquaforte mm. 398x607

47. RESTI DEGLI ACQUEDOTTI NERONIANI

Acquaforte mm. 488x712

48. VEDUTA DEL PORTO DI RIPA GRANDE

Acquaforte e bulino mm. 400x621

49. VEDUTA DEL MAUSOLEO D'ELIO ADRIANO (ora chiamato Castel S. Angelo, nella parte opposta alla facciata dentro al Castello)

Acquaforte mm. 436x562

50. VEDUTA DELL'ISOLA TIBERINA

Acquaforte mm. 470x719

51. RESTI DEL PRONAO DEL TEMPIO DELLA CONCORDIA

Acquaforte mm. 465x707

Dalla serie :

“IL CAMPO MARZIO DELL'ANTICA ROMA”

52. PONTE ELIO E MOLE ADRIANA PRIMA DEL RESTAURO

Acquaforte mm. 220x400

SCRILLI (o Desgrilli) BERNARDO SANSONE

Cugino del pittore Vincenzo Scritti, incisore, principalmente a bulino, e architetto, fu attivo a Firenze tra il 1733 e il 1755. Presso la Calcografia Nazionale sono conservati dei rami per la serie di incisioni : “Nuovo teatro delle fabbriche di Roma”.

46. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΟΝΤΕ ΣΑΝΤ ΑΝΤΖΕΛΟ: από τὸ μέρος τοῦ
Καστέλλο πρὸς τὸν δρόμο τῶν Μπάνκι βέζκι
Ὁξυγραφία 398x607 χιλ.
47. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΩΝ ΤΑΡΑΓΩΓΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΕΡΩΝΑ
Ὁξυγραφία 488x712 χιλ.
48. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΝΤΙ ΡΙΠΑ ΓΚΡΑΝΤΕ
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 400x621 χιλ.
49. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΜΑΤΣΩΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΛΙΟ ΑΝΤΡΙΑΝΟ (τώρα
καλεῖται Καστέλ Σάντ Ἀντζελο, τὸ μέρος ἀπέναντι ἀπὸ τὴν
πρόσοψη πίσω ἀπὸ τὸ Καστέλλο)
Ὁξυγραφία 436x562 χιλ.
50. ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΤΙΜΠΕΡΙΝΑ
Ὁξυγραφία 470x719 χιλ.
51. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΝΑΟΥ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΝΤΕΛΛΑ
ΚΟΝΚΟΡΝΤΙΑ
Ὁξυγραφία 465x707 χιλ.

Ἀπὸ τὴν σειρά:
«ΤΟ ΚΑΜΠΟ ΜΑΡΤΣΙΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΡΩΜΗΣ»

52. ΤΟ ΠΟΝΤΕ ΕΛΙΟ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΑΝΤΡΙΑΝΑ ΠΡΙΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ
Ὁξυγραφία 220x400 χιλ.

Σ.ΚΡΙΛΛΙ (ἢ ΝΤΕΣΓΚΡΙΛΛΙ) ΜΠΕΡΝΑΡΝΤΟ ΣΑΝΣΟΝΕ,

Ἐξάδελφος τοῦ ζωγράφου Βιντσέντσο Σκριλλί, χαράκτης κυρίως μὲ καλέμι, καὶ ἀρχιτέκτονας, ἐργάστηκε στὴ Φλωρεντία ἀπὸ τὸ 1733 μέχρι τὸ 1755. Στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία τῆς Ρώμης βρίσκονται πλάκες ἀπὸ τὴν σειρά τῶν χαρακτηριστικῶν: «Νέα παρουσίαση τῶν κτιρίων τῆς Ρώμης».

Dalla serie :
"NUOVO TEATRO DELLE FABBRICHE DI ROMA"

53. CORTILE DEL PALAZZO DELLA CONSULTA

Bulino e acquaforte mm. 201x303

54. CORTILE DEL PALAZZO DELLA CONSULTA

Bulino e acquaforte mm. 197x292

55. PROSPETTO DEL PALAZZO DELLA CONSULTA

Bulino ed acquaforte mm. 198x292

DE LIEGÉ o DE LEGEAY

Attivo nella prima metà del secolo XVIII, si conoscono delle sue incisioni per la serie: "Nuovo Teatro delli Palazzi in prospettiva di Roma Moderna", i cui rami sono conservati presso la Calcografia Nazionale.

Dalla serie :
"NUOVO TEATRO DELLE FABBRICHE DI ROMA"

56. RIMESSE DELLE CARROZZE AL QUIRINALE

Acquaforte e bulino mm. 200x291

57. VEDUTA DI PIAZZA MONTECITORIO

Acquaforte mm. 201x294

58. VEDUTA DELLE CARCERI DI S. MICHELE A RIPA

Acquaforte mm. 201x291

VOLPATO GIOVANNI BATTISTA

Nato a Bassano nel 1733 e morto a Roma il 21 agosto 1803, fu incoraggiato ad abbracciare l'attività artistica dalla madre, una ricamatrice.

Eseguì le sue prime incisioni con Remondini. Pare che, a Venezia, fosse allievo di Wagner e di Bertoluzzi. Dopo aver lavorato per il duca di Parma, andò a Roma dove incise la

Ἐκ τῆς σειρᾶς:
«ΝΕΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

53. ΑΤΛΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛΛΑ ΚΟΝΣΟΤΑΤΑ
Καλέμι καὶ ὄξιγραφία 201x303 χιλ.

54. ΑΤΛΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛΛΑ ΚΟΝΣΟΤΑΤΑ
Καλέμι καὶ ὄξιγραφία 197x292 χιλ.

55. ΠΡΟΣΟΨΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΤΣΟ ΝΤΕΛΛΑ ΚΟΝΣΟΤΑΤΑ
Καλέμι καὶ ὄξιγραφία 198x292 χιλ.

ΝΤΕ ΛΙΕΤΖΕ ἢ ΝΤΕ ΛΕΤΖΕ-Υ.

Ἐργάστηκε τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 18ου αἰῶνα, καὶ εἶναι γνωστὰ τὰ χαρακτηριστικά του ἀπὸ τὴν σειρᾶ: «Νέα παρουσίαση τῶν προσόψεων μεγάρων τῆς Νέας Ρώμης», ποὺ οἱ πλάκες βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

Ἐκ τῆς σειρᾶς:
«ΝΕΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

56. ΑΜΑΞΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΟ ΚΤΡΗΝΑΛΙΟ
Ὅξιγραφία καὶ καλέμι 200x291 χιλ.

57. ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΠΙΑΤΣΑ ΜΟΝΤΕΤΣΙΤΟΡΙΟ
Ὅξιγραφία 201x294 χιλ.

58. ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΤΟΥ ΣΑΝ ΜΙΚΕΛΕ Α ΡΙΠΑ
Ὅξιγραφία 201x291 χιλ.

ΒΟΛΠΑΤΟ ΤΖΟΒΑΝΝΙ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ,

Γεννήθηκε στὸ Μποσάνο τὸ 1733 καὶ πέθανε στὴ Ρώμη τὴν 21 Αὐγούστου 1803. Ἡ μητέρα του, ποὺ ἦταν κεντίστρα, τὸν ἐνθάρρυνε νὰ ἀκολουθήσει τὴν καλλιτεχνικὴ σταδιοδρομία.

Ἐκτελεσε τὰ πρῶτα του χαρακτηριστικὰ μὲ τὸν Ρεμοντίνι. Στὴν Βενετία, ἦταν ἴσως μαθητὴς τοῦ Βάγνερ καὶ τοῦ Μπερτολούτσι. Ἀφεῶν ἐργάστηκε γιὰ τὸν δούκα τῆς Πάρμας, πῆγε στὴ Ρώμη ὅπου

serie di stampe "Schola Italica Picturae" e dove collaborò ad una serie di stampe a colori aventi come soggetto gli affreschi di Raffaello al Vaticano. Artista abbastanza stimato, fondò una scuola di incisione presso la quale si formarono eccellenti artisti.

Presso la Calcografia Nazionale si conservano circa 50 suoi rami di incisioni con soggetti tratti da grandi artisti come G. Reni, Raffaello, Leonardo e Vignola.

59. a. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA, in tre stampe
da Francesco Pannini (1691 - 1765)
Bulino ed acquaforte mm. 475x710

59. b. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA, in tre stampe
Bulino ed acquaforte mm. 471x709

59. c. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA, in tre stampe
Bulino ed acquaforte 472x711

ANTONINI CARLO

Disegnatore, incisore al bulino e architetto, nato verso il 1750 e attivo a Roma tra la fine del Settecento e i primi anni dell'Ottocento.

Tra le sue opere sono noti: un "Manuale di vari ornamenti tratti dalle fabbriche e frammenti antichi" in quattro volumi, un "Manuale di vari ornamenti componenti la serie dei Vasi Antichi" in tre volumi, ottantacinque incisioni da disegni di Salvator Rosa e due serie di ritratti eseguiti con la collaborazione di altri incisori ("Collezione di Ritratti di Cardinali" e "Collezione di 44 Ritratti di Sommi Pontefici") i cui rami sono conservati presso la Calcografia Nazionale assieme alla serie "Ville di Roma" (nove incisioni tratte dal Pannini), alla serie di 8 rami "Obelischi di Roma", una "Facciata della Basilica di S. Pietro (una incisione tratta dal Valadier), una serie di carte geografiche delle "Paludi Pontine" e otto rami con "Varie Invenzioni di Torchi".

χάραξε τή σειρά ἀπό τῆς ἔντυπες εἰκόνες "Schola Italica Picturae" καί ὅπου συνεργάστηκε γιὰ μιὰ σειρά ἀπὸ ἔγχρωμες εἰκόνες μὲ θέματα τῆς τοιχογραφίας τοῦ Ραφαήλ στὸ Βατικανό. Καλλιτέχνης ἀρχετὰ ἐκτιμημένος, ἴδρυσε μιὰ σχολὴ χαρακτηριστικῆς ἀπὸ τὴν ὁποία βγῆκαν ἐξαιρετικοὶ καλλιτέχνες.

Στὴν Ἑθνικὴ Χαλκογραφία βρίσκονται 50 περίπου πλάκες χαρακτηριστικῶν του μὲ θέματα ἀπὸ μεγάλους καλλιτέχνες ὅπως Τζ. Ρένι, Ραφαήλ, Λεονάρντο καὶ Βινιόλα.

59α. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ σὲ τρεῖς ἔντυπες εἰκόνες ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Φραντσέσκο Παννίνι (1691-1765)
Καλέμι καὶ ὀξυγραφία 475x710 χιλ.

59β. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ σὲ τρεῖς ἔντυπες εἰκόνες
Καλέμι καὶ ὀξυγραφία 471x709 χιλ.

59γ. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ σὲ τρεῖς ἔντυπες εἰκόνες
Καλέμι καὶ ὀξυγραφία 472x711 χιλ.

ΑΝΤΟΝΙΝΙ ΚΑΡΛΟ

Σχεδιαστής, χαράκτης μὲ καλέμι καὶ ἀρχιτέκτονας, γεννήθηκε γύρω στὰ 1750 καὶ ἐργάστηκε στὴ Ρώμη ἀνάμεσα στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ 19ου.

Ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι γνωστά: «Ἐγχειρίδιο διακοσμῆσεων ἀπὸ ἀρχαῖα ἔργα καὶ τεμάχια» σὲ τέσσερις τόμους, «Ἐγχειρίδιο διακοσμῆσεων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν σειρά «Ἀρχαῖα ἀγγεῖα» σὲ τρεῖς τόμους, ὀδοντοπέντε χαρακτηριστικὰ ἀπὸ σχέδια τοῦ Σαλβατὸρ Ρόζα καὶ δυὸ σειρὲς πορτραίτων ποὺ ἔγιναν μὲ τὴν συνεργασία καὶ ἄλλων χαρακτῶν («Συλλογὴ μὲ προσωπογραφίες Καρδινάλιων» καὶ «Συλλογὴ μὲ 44 προσωπογραφίες Παπῶν»). Οἱ πλάκες βρίσκονται στὴν Ἑθνικὴ Χαλκογραφία μαζί μὲ τὴν σειρά «Ἐπαύσεις τῆς Ρώμης» (ἐννιά χαρακτηριστικὰ ἀπὸ ἔργα τοῦ Παννίνι), τὴν σειρά ἀπὸ 8 πλάκες «Ὁβελίσκοι τῆς Ρώμης», μιὰ «Ἀποψη τῆς Βασιλικῆς τοῦ Ἁγ. Πέτρου» (χαρακτικὸ ἀπὸ τὸν Βαλαντιέ), μιὰ σειρά ἀπὸ γεωγραφικοὺς χάρτες τῶν "Paludi Pontine" καὶ ὀχτὼ πλάκες μὲ «Διάφορες Ἐφευρέσεις τῶν Torchi».

60. VILLA PAMPILI
da Francesco Pannini (1692 - 1765)
Acquaforte mm. 453x677

MANGINI PIER LORENZO,

Incisore attivo a Roma attorno al 1760. Di questo artista sono note delle stampe tratte dal Pannini, i cui rami sono conservati alla Calcografia Nazionale.

61. VEDUTA DI VIA DEL QUIRINALE
da Francesco Pannini (1691 - 1765)
Acquaforte e bulino mm. 490x718

62. FONTANA DELL'ACQUA VERGINE DETTA DI TREVI
da Francesco Pannini (1691 - 1765)
Acquaforte mm. 459x688

PIRANESI FRANCESCO

Architetto ed incisore al bulino e all'acquaforte nato a Roma nel 1758 e morto a Parigi il 27 gennaio del 1810, figlio e allievo di Giovanni Battista Piranesi, nonchè aiutante nella sua attività incisoria. Si recò a Parigi nel 1798 attratto dai fatti della Rivoluzione Francese e qui, con l'aiuto del fratello Pietro, cercò di fondare una fabbrica di terrecotte, ma il tentativo ebbe esito negativo. Oltre a delle stampe a soggetto architettonico, si conosce di lui l'opera pubblicata a Parigi tra il 1804 e il 1807 dal titolo : "Antiquités de la Grande Grèce, gravées par Fr. Piranesi, d'après les dessins de J. B. Piranesi".

Dalla serie :
"RACCOLTA DE' TEMPI ANTICHI"

63. FRONTESPIZIO CON DEDICA A PIO VI
Acquaforte mm. 488x699

64. PROSPETTO FRONTALE DEL PANTHEON
Acquaforte mm. 478x577

65. PANTHEON, parte laterale con resti delle Terme di Agrippa
Acquaforte mm. 472x674

60. ΒΙΛΛΑ ΠΑΜΦΙΛΙ
τοῦ Φραντσέσκο Παννίνι (1692-1765)
Ὁξυγραφία 453x677 χιλ.

ΜΑΝΤΣΙΝΙ ΠΙΕΡ ΛΟΡΕΝΤΣΟ

Χαράκτης, ἐργάστηκε στὴ Ρώμη γύρω στὰ 1760. Εἶναι γνω-
στὲς οἱ στάμπες του ἀπὸ ἔργα τοῦ Παννίνι καὶ οἱ πλάκες βρέ-
σκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

61. ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑ ΝΤΕΛ ΚΟΥΙΡΙΝΑΛΕ
ἀπὸ ἔργο τοῦ Φραντσέσκο Παννίνι (1691-1765)
Ὁξυγραφία καὶ καλέμι 490x718 χιλ.

62. ΦΟΝΤΑΝΑ ΝΤΕΛΛ ΑΚΟΥΑ ΒΕΡΤΖΙΝΕ ΛΕΓΟΜΕΝΗ
ΝΤΕ ΤΡΕΒΙ
ἀπὸ ἔργο τοῦ Φραντσέσκο Παννίνι (1691 - 1765)
Ὁξυγραφία 459x688 χιλ.

ΠΙΡΑΝΕΖΙ ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ

Ἀρχιτέκτονας καὶ χαράκτης μὲ καλέμι καὶ ὀξυγραφία, γεν-
νήθηκε στὴ Ρώμη τὸ 1758 καὶ πέθανε στὸ Παρίσι τὶς 27 Γενά-
ρη τοῦ 1810, γιὸς καὶ μαθητὴς τοῦ Τζοβάννι Μπαττίστα Πιρα-
νέζι καὶ βοηθὸς του στὴ χαρακτηριστικὴ του δραστηριότητα.

Τὰ γεγονότα τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης τὸν τράβηξαν στὸ
Παρίσι ὅπου μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἀδελφοῦ του Πέτρου, προσπά-
θησε νὰ ἰδρύσει ἕνα ἐργοστάσιο κεραμικῶν, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια
δὲν πέτυχε. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς στάμπες μὲ ἀρχιτεκτονικὰ θέματα,
εἶναι γνωστὸ τὸ ἔργο του ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ Παρίσι μεταξὺ
τοῦ 1804 καὶ τοῦ 1807 μὲ τίτλο: "Antiquités de la Grande Grèce,
gravées par Fr. Piranesi, d'après les dessins de J.B. Piranesi".

Ἀπὸ τὴν σειρὰ:
«ΣΤΛΛΟΓΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΝΑΩΝ»

63. ΚΟΡΩΝΙΑΔΑ ΜΕ ΑΦΙΕΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΠΙΟ 60
Ὁξυγραφία 488x 699 χιλ.

64. ΠΡΟΣΟΨΗ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΘΕΟ
Ὁξυγραφία 478x577 χιλ.

65. ΤΟ ΠΑΝΘΕΟ, μέρος μιᾶς πλευρᾶς μὲ ἐρείπια ἀπὸ τὰ λουτρό
τοῦ Ἀγρίππα
Ὁξυγραφία 472x674 χιλ.

SECOLO XIX

BALZAR GIOVANNI BATTISTA

Nato a Roma verso il 1777 e ivi morto nel 1831, noto per delle incisioni dal Valadier ("Catafalco per le esequie di Pio VII", "Catafalco per le esequie di Leone XII", "Catafalco per le esequie di Pio VIII"), per delle incisioni eseguite in collaborazione con altri artisti (Scenografia dei più celebri Monumenti", "Logge del Vaticano" con C. Lasinio, "Vedute del Museo Pio Clementino" con V. Feali) e per una serie di cinque stampe della serie "Fogliami ed Ornati". I rami di tutte le suddette opere sono conservati presso la Calcografia Nazionale.

Dalla serie :

"SCENOGRAFIA DEI PIÙ CELEBRI MONUMENTI"

66. RESTAURO DEL COLOSSEO

Acquaforte mm. 278x358

67. VEDUTA DEL PINCIO

Acquaforte mm. 278x358

PINELLI BARTOLOMEO

Pittore, modellista e incisore nato a Roma il 20 novembre 1781 e morto nella stessa città il 1° aprile del 1835. Studiò prima presso l'Accademia di S. Luca, a Roma, continuò i suoi studi a Bologna dove iniziò la sua attività artistica prima di ritornare alla sua città natale. Tra le sue prime incisioni sono note delle illustrazioni per le opere di Virgilio, di Dante, di T. Tasso, dell'Aretino e di Cervantes, nonchè delle incisioni da affreschi del Pinturicchio.

Un numero notevole di rami incisi da questo autore è conservato presso la Calcografia Nazionale, alcuni di stampe molto conosciute come le serie sui costumi del Lazio, degli

ΜΠΑΛΤΖΑΡ ΤΖΟΒΑΝΝΙ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ

Γεννήθηκε στη Ρώμη γύρω στα 1777 όπου και πέθανε το 1831. Είναι γνωστός για τα χαρακτηριστικά του από τον Βαλαντιέ («Έξέδρα για την σοφό του Πίου VII», «Έξέδρα για την σοφό του Λέοντα XII», «Έξέδρα για την σοφό του Πίου VIII»), για τα χαρακτηριστικά που έκανε σε συνεργασία με άλλους καλλιτέχνες («Σκηνογραφία των πύλων ενδοξων Μνημείων», «Logge του Βατικανού» με τον Τσ. Λαζίνιο, «Απόψεις του Μουσείου Πίου Κλήμεντος» με τον Β. Φεάλι) και για μια σειρά από πέντε έντυπες εικόνες «Fogliami ed Ornati». Οι πλάκες όλων αυτών των έργων βρίσκονται στην Έθνική Χαλκογραφία.

Άπο την σειρά:

«ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΙΟ ΦΗΜΙΣΜΕΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ»

63. ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟΥΤ

Όξυγραφία 278x358 χιλ.

67. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΠΙΝΤΣΙΟ

Όξυγραφία 278x358 χιλ.

ΓΙΝΕΛΛΙ ΜΠΑΡΤΟΛΟΜΕΟ,

Ζωγράφος, μοντελίστας και χαράκτης, γεννήθηκε στη Ρώμη τις 10 του Νοέμβρη 1781 και πέθανε στην ίδια πόλη την 1 του Απρίλη 1835. Άρχισε τις σπουδές του στην Άκαδημία Σάν Λούκα της Ρώμης, και τις συνέχισε στη Μπολόνια, όπου άρχισε και την καλλιτεχνική του δραστηριότητα πριν γυρίσει στην γενέτειρά του. Άπο τα πρώτα του χαρακτηριστικά είναι γνωστά οι εικονογραφήσεις για τα έργα του Βιργίλιου, του Δάντη, του Τ. Τάσσο, του Άρετίνο και του Θεοβάλτες όπως και το χαρακτηριστικά από τοιχογραφίες του Πιντουρίκκιο.

Σημαντικός αριθμός από τις πλάκες των έργων του καλλιτέχνη βρίσκεται στην Έθνική Χαλκογραφία από έντυπες εικόνες πολύ

Abruzzi e della Campania o la serie dei Carnevali di Roma. I suddetti rami presentano una grande varietà di soggetti trattati che rivelano la molteplicità di interessi culturali dell'artista, dalla storia antica, vista spesso sotto il profilo epico, all'arte classica.

Dalla serie di 7 stampe :
"I COLLI DI ROMA"

68. VEDUTA DEL COLLE CAPITOLINO

Acquaaforte mm. 438x623

69. VEDUTA DEL COLLE AVENTINO

Acquaaforte mm. 438x623

70. VEDUTA DEL COLLE VIMINALE

Acquaaforte mm. 437x624

71. VEDUTA DEL COLLE ESQUILINO

Acquaaforte mm. 438x624

72. VEDUTA DEL COLLE PALATINO

Acquaaforte mm. 438x623

73. VEDUTA DEL COLLE QUIRINALE

Acquaaforte mm. 438x624

74. "LITE DI DONNE DI STRADA PRESSO LA PIAZZA
BARBERINI"

Acquaaforte mm. 300x420

ROSSINI LUIGI

Architetto, pittore e aquafortista nato a Ravenna il 15 dicembre del 1790, morto a Roma il 22 aprile 1857, frequentò l'Accademia di Bologna. Si conoscono delle sue incisioni sull'antichità di Roma facenti parte di una serie di 616 stampe, in XI Tomi, dal titolo : "Opera incisa", i cui rami sono conservati presso la Calcografia Nazionale.

γνωστὲς ὅπως οἱ σειρὲς μὲ τὶς φορεσιᾶς τοῦ Λάτιου, τῶν Ἀμ-
προύζιων καὶ τῆς Καμπανίας ἢ ἡ σειρὰ μὲ τὰ Καρναβάλια τῆς
Ρώμης. Αὐτὲς οἱ πλάκες παρουσιάζουν τὴν μεγάλῃ ποικιλία
θεμάτων ποὺ τὸν ἀποσχόλησαν καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν πολλαπλό-
τητα τῶν πολιτιστικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ καλλιτέχνη, ποὺ ξεκι-
νοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἱστορία, ποὺ τὴν εἶδε συχνὰ ἀπὸ τὴν ἐπική
τῆς πλευρὰ καὶ φτάνουν ὡς τὴν κλασσικὴ τέχνη.

Ἐκ τῆς σειρᾶς μὲ 7 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΟΙ ΛΟΦΟΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

68. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΚΑΠΙΤΟΛΙΝΟ

Ἐξυγραφία 438x623 χιλ.

69. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΑΒΕΝΤΙΝΟ

Ἐξυγραφία 438x623 χιλ.

70. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΒΙΜΙΝΑΛΕ

Ἐξυγραφία 437x624 χιλ.

71. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΕΣΚΟΤΙΑΙΝΟ

Ἐξυγραφία 438x624 χιλ.

72. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΠΑΛΑΤΙΝΟ

Ἐξυγραφία 438x623 χιλ.

73. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΚΟΥΠΙΡΙΝΑΛΕ

Ἐξυγραφία 438x624 χιλ.

74. ΚΑΤΓΑΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ
ΠΙΑΤΣΑ ΜΠΑΡΜΠΕΡΙΝΙ

Ἐξυγραφία 300x420 χιλ.

ΡΟΣΣΙΝΙ ΛΟΥΙ·ΤΖΙ

Ἀρχιτέκτονας, ζωγράφος καὶ ὀξυγραφίστας, γεννήθηκε στὴ
Ραβέννα τὶς 15 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1790 καὶ πέθανε στὴ Ρώμη τὶς
22 Ἀπριλίη 1875. Σπούδασε στὴν Ἀκαδημία τῆς Μπολόνιας.
Εἶναι γνωστὰ τὰ χαρακτηριστικά του μὲ ἀρχαιότητες τῆς Ρώμης ποὺ
ὀποτελοῦν μιὰ σειρὰ ἀπὸ 616 ἔντυπες εἰκόνες, σὲ 11 τόμους, μὲ
τὸν τίτλο: «Χαρακτικὰ ἔργα». Οἱ πλάκες τους βρισκονται στὴν
Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

Dalla serie di 616 stampe :
"OPERA INCISA"

75. VEDUTA GENERALE DEL MONTE QUIRINALE

Acquaforte mm. 432x715

76. VEDUTA DEL MONTE PALATINO

Acquaforte mm. 549x816

77. RICOSTRUZIONE ARCHEOLOGICA DEI MONTI
QUIRINALE E CAPITOLINO

Acquaforte mm. 558x822

78. VEDUTA DEL MONTE QUIRINALE

Acquaforte mm. 549x853

79. VEDUTA DEL MONTE ESQUILINO

Acquaforte mm. 552x820

80. VEDUTA DEL MONTE GIANICOLO

Acquaforte mm. 549x818

81. VEDUTA DI VIA 4 FONTANE

Acquaforte mm. 605x450

82. PIAZZA VENEZIA

Acquaforte mm. 269x367

83. S. CARLO A VIA DEL CORSO

Acquaforte mm. 281x342

SARTI ANTONIO

Nato a Budrio nel 1797 e morto a Roma nel 1880, è molto più noto come architetto che come incisore, essendo rappresentativo dell'ultima fase accademica del Neoclassicismo. Studiò presso l'Accademia di Bologna e dal 1820 a Roma con R. Stern; fu membro e presidente dell'Accademia di S. Luca e della Congregazione dei Virtuosi, membro dell'Accademia Fiorentina e di Bologna.

Ἀπὸ τὴν σειρὰ μὲ 616 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΧΑΡΑΚΤΙΚΑ ἜΡΓΑ»

75. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΚΟΥΡΙΝΑΛΕ

Ὁξυγραφία 432x715 χιλ.

76. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΠΑΛΑΤΙΝΟ

Ὁξυγραφία 549x816 χιλ.

77. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΛΟΦΩΝ
ΚΟΥΡΙΝΑΛΕ ΚΑΙ ΚΑΠΙΤΟΛΙΝΟ

Ὁξυγραφία 558x822 χιλ.

78. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΚΟΥΡΙΝΑΛΕ

Ὁξυγραφία 549x853 χιλ.

79. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΕΣΚΟΤΙΛΙΝΟ

Ὁξυγραφία 552x820 χιλ.

80. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΟΦΟΥ ΤΖΙΑΝΙΚΟΛΟ

Ὁξυγραφία 549x818 χιλ.

81. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ΚΟΥΑΤΡΟ ΦΟΝΤΑΝΕ

Ὁξυγραφία 605x450 χιλ.

82. ΠΙΑΤΣΑ ΒΕΝΕΤΣΙΑ

Ὁξυγραφία 269x367 χιλ.

83. ΣΑΝ ΚΑΡΛΟ Α ΒΙΑ ΝΤΕΑ ΚΟΡΣΟ

Ὁξυγραφία 281x342 χιλ.

ΣΑΡΤΙ ΑΝΤΟΝΙΟ,

Γεννήθηκε στὸ Μπούντριο τὸ 1797 καὶ πέθανε στὴ Ρώμη τὸ 1880. Περισσότερο γνωστὸς ὡς ἀρχιτέκτονας παρὰ ὡς χαράκτης, ἐκπροσωπεῖ τὴν τελευταία ἀκαδημαϊκὴ φάση τοῦ Νεοκλασικισμοῦ. Σπούδασε στὴν Ἀκαδημία τῆς Μπολόνιας καὶ ἀπὸ τὸ 1820 στὴ Ρώμη μὲ τὸν Ρ. Στέρον ἦταν μέλος καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Σάν Λούκα καὶ τῆς Congregazione dei Virtuosi, καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς

Tra le sue opere più importanti, come architetto, si ricordano : il progetto per il palazzo del Vicerè ad Alessandria d'Egitto, palazzo e villa Grazioli a Castel Porziano, villa Torlonia (su progetto, modificato, del Valadier), casa Polverosi, manifattura Tabacchi e l'albergo di Roma, a Roma. Come incisore si ricordano una serie di sette stampe "Collezione di alcune vedute di Roma" e una serie di sei stampe "Interni di varie Chiese di Roma"; i rami di queste stampe sono conservati presso la Calcografia Nazionale.

84. TEMPIO DELLA FORTUNA VIRILE

Acquaforte mm. 530x710

ACQUARONI ANTONIO

Incisore italiano attivo a Roma agli inizi del XIX secolo, è noto per delle serie di opere con vedute di Roma. Alla Calcografia Nazionale sono conservati i rami della serie di incisioni : "Scenografia dei più celebri Monumenti", "Ponti antichi sul Tevere e sull'Aniene", "Collezioni di Vedute di Fontane di Roma", "Vedute di Roma", "Porto di Civita-vecchia" e "Vedute di Roma e Dintorni".

Dalla serie di 19 stampe :

"COLLEZIONI DI VEDUTE DI FONTANE DI ROMA"

85. PIAZZA FARNESE

Acquaforte mm. 292x380

86. PIAZZA CAMPITELLI

Acquaforte mm. 358x270

87. PIAZZA S. MARIA IN TRASTEVERE

Acquaforte mm. 280x345

88. FONTANA DELL'ACQUA PAOLA

Acquaforte mm. 260x350

Μπολόνιας. Ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ ἔργα του, σὰν ἀρχιτέκτονα, μνημονεύονται: τὸ σχέδιο γιὰ τὸ Παλάτι τοῦ Ἀντιβασιλέα στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου, τὸ Παλάτι καὶ ἡ Ἑπαυλὴ Grazioli στὸ Castel Porziano, ἡ Ἑπαυλὴ Τορλόνια (σὲ τροποποιημένο σχέδιο τοῦ Βαλαντιέ), ἡ οἰκία Πολβερότσι, τὸ Ἐργοστάσιο Τσιγάρων καὶ τὸ Ξενοδοχεῖο τῆς Ρώμης, στὴ Ρώμη. Σὰν χαράκτης ἀναφέρονται μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐπτὰ ἔντυπες εἰκόνες «Συλλογὴ πανοραμικῶν ἀπόψεων τῆς Ρώμης» καὶ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἕξι ἔντυπες εἰκόνες «Ἐσωτερικὰ ἐκκλησιῶν τῆς Ρώμης». Οἱ πλάκες βρισκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

84. ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΦΟΡΤΟΥΝΑ ΒΙΡΙΑΕ
Ὅξυγραφία 530x710 χιλ.

ΑΚΟΥΑΡΟΝΙ ΑΝΤΟΝΙΟ

Ἴταλὸς χαράκτης, ἐργάστηκε στὴ Ρώμη στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ εἶναι γνωστὸς γιὰ τὶς σειρὲς τῶν ἔργων του μὲ πανοραμικὲς ἀπόψεις τῆς Ρώμης. Στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία βρισκονται οἱ πλάκες τῆς σειρᾶς χαρακτηριστικῶν: «Παρουσίαση τῶν πιὸ ἔνδοξων Μνημείων», «Παλιὰ γεφύρια τοῦ Τίβερη καὶ τοῦ Ἀνιένε», «Συλλογὲς μὲ πανοραμικὲς ἀπόψεις ἀπὸ τὶς Fontane τῆς Ρώμης», «Πανοραμικὲς ἀπόψεις τῆς Ρώμης», «Porto di Civitavecchia» καὶ «Πανοραμικὲς ἀπόψεις τῆς Ρώμης καὶ Περιχώρων».

Ἀπὸ τὴν σειρὰ μὲ 19 ἔντυπες εἰκόνες:
«ΣΤΑΛΛΟΓΕΣ ΑΠΟΨΕΩΝ ΜΕ ΒΡΥΣΣΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

85. ΠΙΑΤΣΑ ΦΑΡΝΕΖΕ
Ὅξυγραφία 292x380 χιλ.

86. ΠΙΑΤΣΑ ΚΑΜΠΙΤΕΛΛΙ
Ὅξυγραφία 358x270 χιλ.

87. ΠΙΑΤΣΑ ΣΑΝΤΑ ΜΑΡΙΑ ΙΝ ΤΡΑΣΤΕΒΕΡΕ
Ὅξυγραφία 280x345 χιλ.

88. ΦΟΝΤΑΝΑ ΝΤΕΛ ΑΚΟΥΑ ΠΑΟΛΑ
Ὅξυγραφία 260x350 χιλ.

AMICI DOMENICO

Incisore nato a Roma nel 1808 e di cui si conoscono incisioni ed acqueforti quasi tutte rappresentanti vedute architettoniche e paesaggi di Roma come le "Rovine Romane" (1832 - 1833) e "Fatti della difesa di Roma nel 1848 - 49", dodici incisioni ed acqueforti tratte da acquarelli di Karl Werner del 1858. I rami di queste opere sono conservati presso la Calcografia Nazionale assieme ad altri rami come la "Scenografia dei più celebri Monumenti di Roma", la "Colonna della Concezione" da Poletti e delle "Vedute di Roma".

89. PIAZZA DI SPAGNA

Da Luigi Poletti (Modena 1792 - Milano 1869)
Acquaforte mm. 563x473

Dalla serie di 6 rami :
"VEDUTE DI ROMA"

90. MOLE ADRIANA

Acquaforte mm. 480x571

91. PONTE MOLLE

Acquaforte mm. 225x285

Dalla serie di 12 rami :
"FATTI DELLA DIFESA DI ROMA NEL 1848 - 49"
da Karl Werner (Weimar 1808 - Lipsia 1849)

92. S. PIETRO IN MONTORIO

Acquaforte mm. 225x287

93. PORTA S. PANCRAZIO

Acquaforte mm. 223x289

ΑΜΙΤΣΙ ΝΤΟΜΕΝΙΚΟ

Χαράκτης, γεννήθηκε στη Ρώμη τὸ 1808. Εἶναι γνωστὰ τὰ χαρακτηριστικά του μὲ ὄξυγραφία, πού παρουσιάζουν πανοραμικὲς ἀπόψεις ἀρχιτεκτονημάτων καὶ τοπίων τῆς Ρώμης ὅπως «Ρωμαϊκὰ Ἐρεῖπια» (1832-1833) καὶ «Γεγονότα τῆς ἀμυνας τῆς Ρώμης τὸ 1848-49», δώδεκα χαρακτηριστικὰ μὲ ὄξυγραφία ἀπὸ ἀκουαρέλλες τοῦ Κάρολ Βέρνερ τὸ 1858. Οἱ πλάκες ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία μαζί μὲ ἄλλες: «Παρουσίαση τῶν πιὸ φημισμένων μνημείων τῆς Ρώμης», «Κολόννα ντέλλα Κοντσετσιόνε» ἀπὸ τὸν Πολέττι καὶ «Πανοραμικὲς ἀπόψεις τῆς Ρώμης».

39. ΠΙΑΤΣΑ ΝΤΙ ΣΠΑΝΙΑ

ἀπὸ ἔργο τοῦ Λουίτζι Πολέττι (Μόντενα 1792 - Μιλάνο 1869)
Ὁξυγραφία 563x473 χιλ.

Ἀπὸ τὴν σειρά μὲ 6 πλάκες:
«ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

30. ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΑΝΤΡΙΑΝΑ

Ὁξυγραφία 480x571 χιλ.

31. ΠΟΝΤΕ ΜΟΛΛΕ

Ὁξυγραφία 225x285 χιλ.

Ἀπὸ τὴν σειρά μὲ 12 πλάκες:
«ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΤΟ 1848-49»
ἀπὸ ἔργα τοῦ Κάρολ Βέρνερ (Βαϊμάρη 1808 - Λειψία 1894)

32. ΣΑΝ ΠΙΕΤΡΟ ΙΝ ΜΟΝΤΟΡΙΟ

Ὁξυγραφία 225x287 χιλ.

34. ΠΟΡΤΑ ΣΑΝ ΠΑΝΓΚΡΑΤΣΙΟ

Ὁξυγραφία 223x289 χιλ.

Dalla serie di 60 rami :
"SCENOGRAFIA DEI PIÙ CELEBRI MONUMENTI DI ROMA"

94. VEDUTA DEL CAMPIDOGLIO

Acquaforse mm. 299x370

95. FORO ROMANO

Acquaforse mm. 287x363

RINALDI FRANCESCO

Attivo a Roma nell'Ottocento, si conoscono sue incisioni con vedute e rilievi di edifici romani.

La Calcografia Nazionale conserva vari rami di questo incisore : alcuni per delle serie di incisioni eseguite in collaborazione con altri artisti ("Collezione di vedute di Roma" e "Riproduzioni di varie pitture"), altri dal Ricciardelli ("Progetti della Basilica Vaticana") e dal vero ("Pianta del 1° e 2° piano del Vaticano", "Spaccato dei Musei, Colonnato Belvedere e Basilica Vaticana", "Pavimento in Mosaico delle Logge Vaticane", "Mosaici dell'antico Lario e Mosaico con effigie di Minerva").

Dalla serie di 23 stampe di vari artisti :
"COLLEZIONE DI VEDUTE DI ROMA"

96. S. PIETRO IN MONTORIO, CHIOSTRO

Acquaforse mm. 165x220

CASSINI GIOVANNI MARIA

Incisore al bulino e disegnatore attivo a Roma alla fine del XVIII secolo. Allievo di Giovan Battista Piranesi ha soprattutto inciso delle architetture e delle prospettive.

Un "Atlante Geografico" di 182 tavole, un "Panorama di Roma" e un'incisione eseguita con F. Rastaini dal titolo

Ἀπὸ τὴν σειρὰ μὲ 60 πλάκες:
«ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΙΟ ΦΗΜΙΣΜΕΝΩΝ
ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

94. ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟΥ

Ὁξυγραφία 299x370 χιλ.

95. ΦΟΡΟ ΡΟΜΑΝΟ

Ὁξυγραφία 287x363 χιλ.

ΡΙΝΑΛΑΝΤΙ ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ

Ἐργάστηκε στὴ Ρώμη τὸν 18ο αἰώνα. Εἶναι γνωστὰ τὰ χαρακτηριστικά του μὲ πανοραμικὲς ἀπόψεις καὶ ἀποτυπώσεις ρωμαϊκῶν κτιρίων.

Στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία βρίσκονται διάφορες πλάκες τοῦ χαρακτὴ ἀπὸ σειρὲς χαρακτηρισκῶν ποὺ ἔφτιαξε σὲ συνεργασία μὲ ἄλλους καλλιτέχνες («Συλλογὴ πανοραμικῶν ἀπόψεων τῆς Ρώμης» καὶ «Ἀντίγραφα ἔργων ζωγραφικῆς»), ἄλλα ἀπὸ ἔργα τοῦ Ριτσιαρντέλλι («Σχέδια τῆς Βασιλικῆς Βατικανοῦ») καὶ ἀπὸ τὸ φυσικὸ («Σχέδιο τοῦ 1ου καὶ 2ου ὀρόφου τοῦ Βατικανοῦ», «Τομὲς τῶν Μουσείων, τῆς στοᾶς τοῦ Μπελβεντέρε καὶ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Βατικανεῦ», «Τὸ μωσαϊκὸ δάπεδο τῶν Logge τοῦ Βατικανοῦ», «Μωσαϊκὰ τοῦ ἀρχαίου Λάριου καὶ Μωσαϊκὸ μὲ εἰκόνα τῆς Ἀθηνᾶς»).

Ἀπὸ τὴν σειρὰ τῶν 33 ἔντυπων εἰκόνων διάφορων καλλιτεχνῶν:
«ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ»

96. ΣΑΝ ΠΙΕΤΡΟ ΙΝ ΜΟΝΤΟΡΙΟ, ΑΤΛΗ

Ὁξυγραφία 165x220 χιλ.

ΚΑΣΣΙΝΙ ΤΖΟΒΑΝΝΙ ΜΑΡΙΑ

Χαρακτὴς μὲ καλὴν καὶ σχεδιαστὴς ἔργαστηκε στὴ Ρώμη στὸ τέλος τοῦ 18ου αἰώνα. Μαθητὴς τοῦ Τζοβὰν Μπατίστα Πιρανέζι χάραξε κυρίως κτίρια καὶ προσόψεις.

Ἐνας «Γεωγραφικὸς Ἀτλαντάς» μὲ 182 πίνακες, ἓνα «Παν-

“Gemme del Rinascimento” sono conservati presso la Calcografia dell’Istituto Nazionale per la Grafica.

97. a. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA IN QUATTRO
STAMPE

Da Francesco Miccinelli (attivo fine sec. XVIII)
Acquaforte mm. 512x663

97. b. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA IN QUATTRO
STAMPE

Acquaforte mm. 508x661

97. c. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA IN QUATTRO
STAMPE

Acquaforte mm. 510x662

97. d. VEDUTA PANORAMICA DI ROMA IN QUATTRO
STAMPE

Acquaforte mm. 509x660

BISEO CESARE

Pittore ed incisore nato a Roma nel 1843 (o '47) e morto nella stessa città il 23-1-1909.

Fece i suoi primi studi con suo padre e si dedicò alla pittura decorativa. Chiamato ad Alessandria dal vicerè d’Egitto, decorò superbamente le sale del suo palazzo. È noto per le illustrazioni all’opera: “Il Marocco e Costantinopoli” di De Amicis.

Nel 1887 nell’Esposizione di Venezia espose un acquarello: “Souvenir du Caire”.

Presso la Calcografia Nazionale sono conservati i rami delle opere: “Studi di Leoni e Scimmie”, “Veduta degli

όραμα τῆς Ρώμης» καὶ ἓνα χαρακτηριστὸ ποῦ ἔφτιαξε μὲ τὸν Φ. Ρασταϊνὶ μὲ τὸν τίτλο «Πολύτιμα κτίρια τῆς Ἀναγέννησης» βρίσκονται στὴν Ἐθνικὴ Χαλκογραφία.

91α. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

ἀπὸ ἔργο τοῦ Φραντσέσκο Μιτσινέλλι (τέλη 18ου αἰώνα)
Ἰσογραφία 512x663 χιλ.

91β. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἰσογραφία 508x661 χιλ.

91γ. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἰσογραφία 510x662 χιλ.

91δ. ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΣΕ ΤΕΣΣΕΡΙΣ
ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἰσογραφία 509x660 χιλ.

ΜΠΙΖΕΟ ΤΣΕΖΑΡΕ

Ζωγράφος καὶ χαράκτης γεννήθηκε στὴ Ρώμη τὸ 1843 (ἢ '47) καὶ πέθανε στὴν ἴδια πόλη τὶς 23 Γενάρη 1909.

Ἔκανε τὶς πρώτες σπουδές του μὲ τὸν πατέρα του καὶ ἀφιερώθηκε στὴ διακοσμητικὴ ζωγραφικὴ. Καλεσμένος στὴν Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸν ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου διακόσμησε θαυμάσια τὶς αἴθουσες τοῦ ἀνακτόρου του. Εἶναι γνωστὸς γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἔργου: «Τὸ Μαρόκο καὶ ἡ Κωνσταντινούπολη» τοῦ Ντὲ Ἀμίτσις.

Τὸ 1887 στὴν Ἐκθεσὴ τῆς Βενετίας παρουσίασε μιὰ ἀκουαρέλλα: «Ἀνάμνηση ἀπὸ τὸ Κάϊρο».

Scavi in prossimità del Colosseo", "Sul Palatino", "Rovine della Casa di Settimio Severo" e "Dogali".

98. VEDUTA DI REPERTI ARCHEOLOGICI PRESSO IL COLOSSEO

Acquaforte mm. 523x698

99. SUL PALATINO

Acquaforte mm. 530x706

100. ROVINE DELLA CASA DI SETTIMIO SEVERO SUL PALATINO

Acquaforte mm. 532x705

Στὴν Ἑθνικὴ Χαλκογραφία βρίσκονται οἱ πλάκες τῶν ἔργων: «Σπουδὴ λιονταριῶν καὶ μαϊμούδων», «Ἀποψη τῶν ἀνασκαφῶν κοντὰ στὸ Κολοσσαῖο», «Στὸ λόφο Παλατῖνο», «Ἐρείπια τῆς Οἰκίας τοῦ Σεπτίμιου Σεβέρου» καὶ «Παλάτια τοῦ Δόγη».

98. ΑΠΟΨΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΡΗΜΑΤΩΝ ΚΟΝΤΑ
ΣΤΟ ΚΟΛΟΣΣΑΙΟ

Ἰξυγραφία 523x698 χιλ.

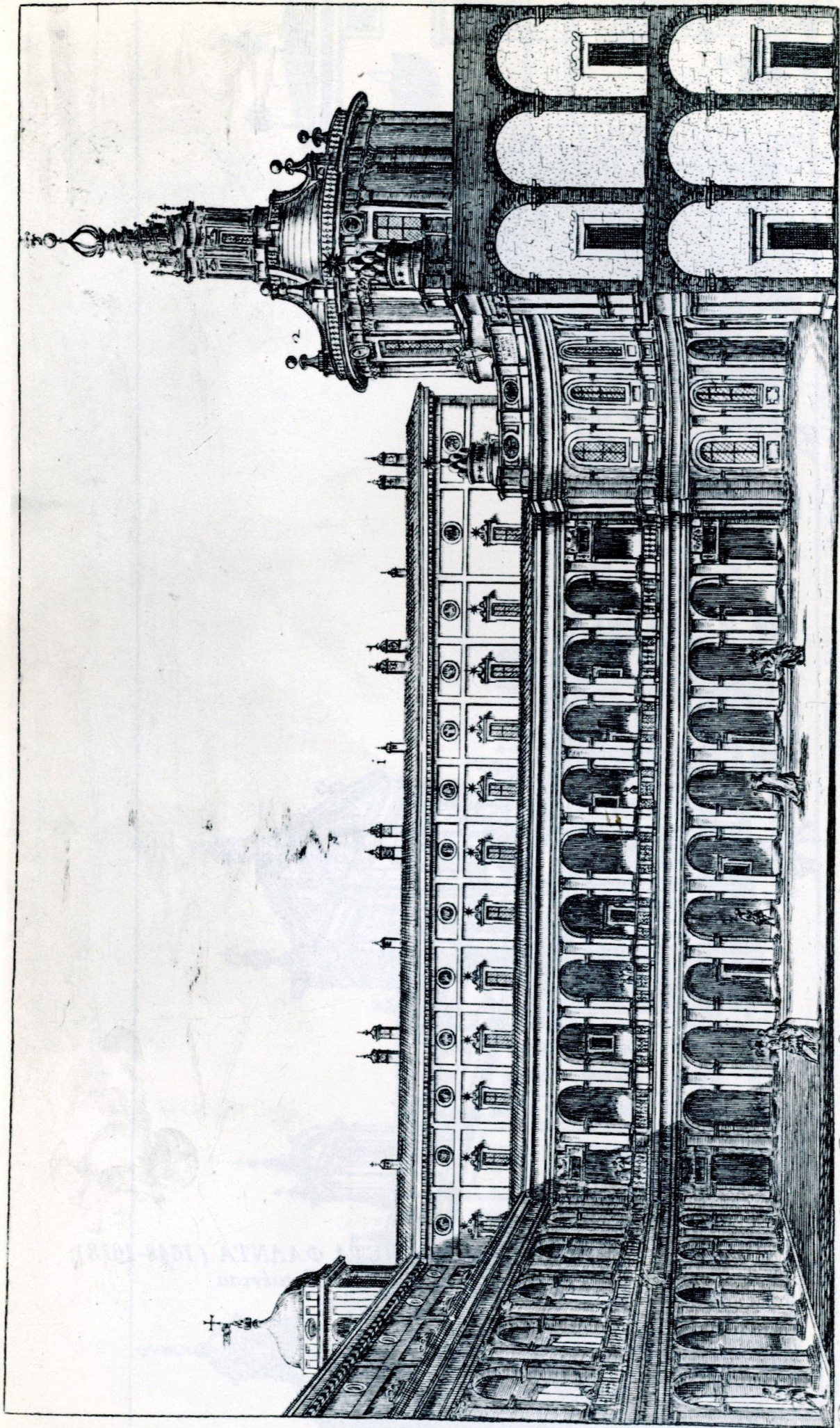
99. ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΤΙΝΟ ΛΟΦΟ

Ἰξυγραφία 530x706 χιλ.

100. ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΣΕΤΤΙΜΙΟ ΣΕΒΕΡΟ
ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΤΙΝΟ ΛΟΦΟ

Ἰξυγραφία 532x507 χιλ.

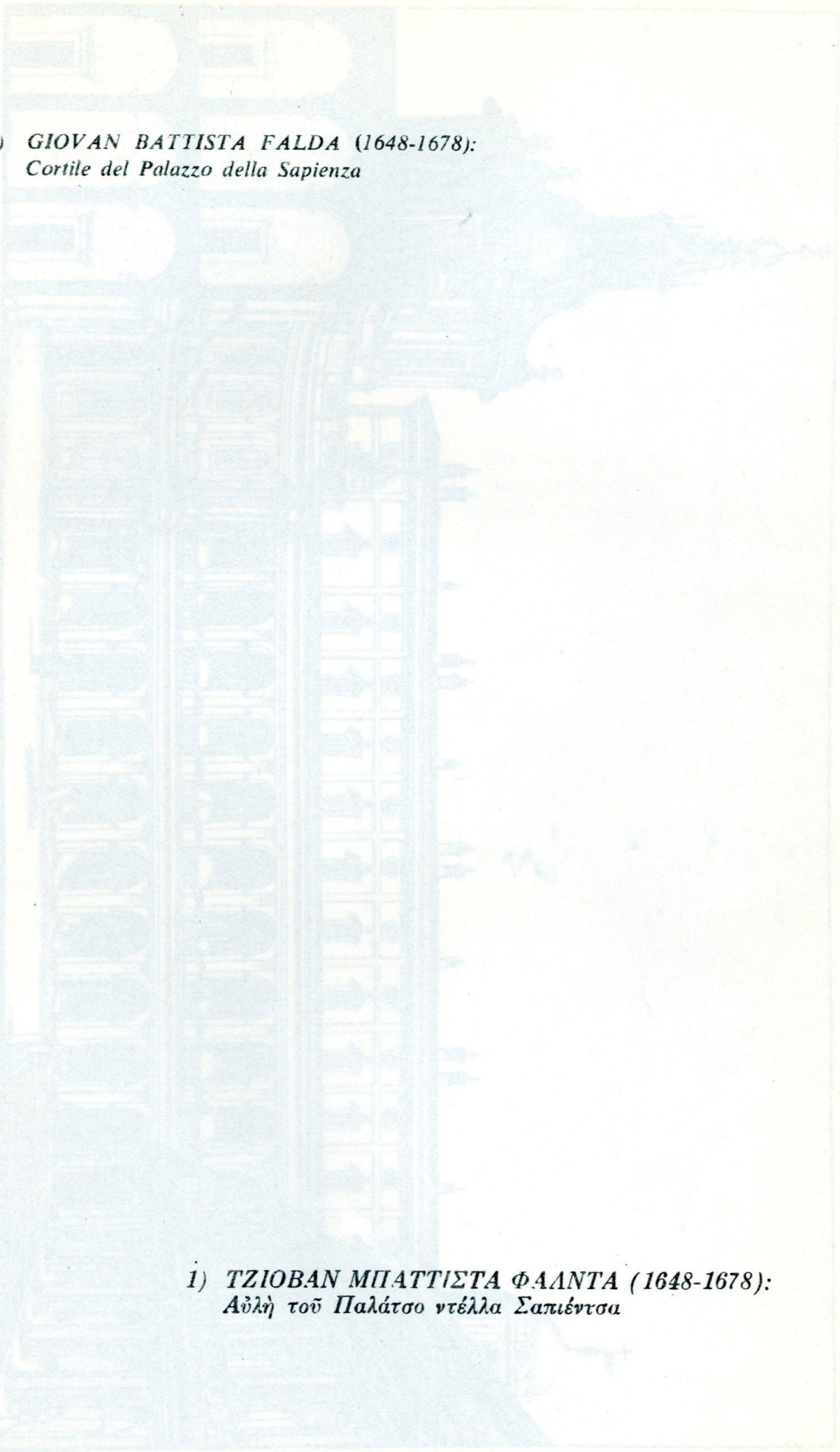

1 Veduta di dentro dello Studio e Portico della Sapienza.
 Disegnata da N. S. Papa Alessandro Settimo.

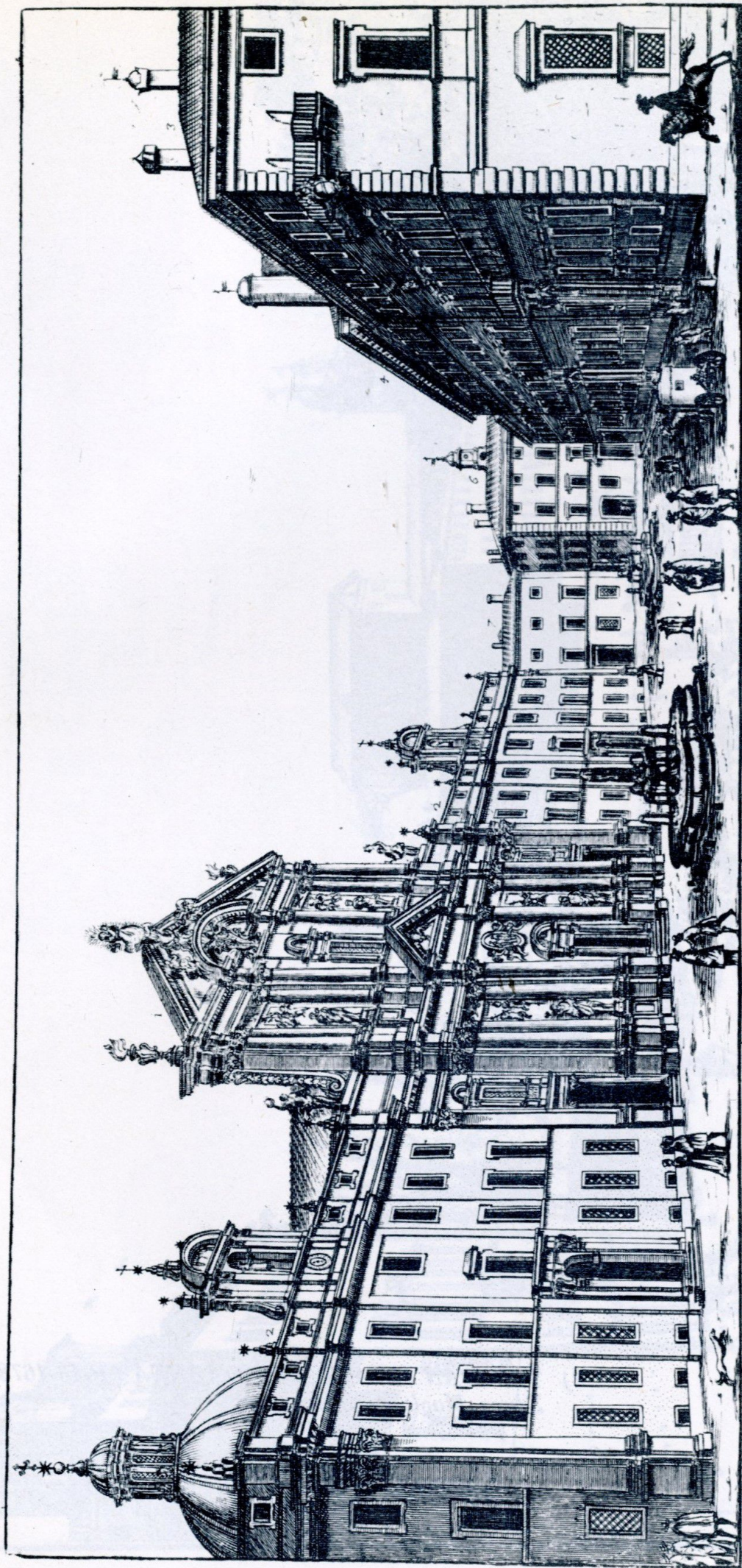
PARTE DI DENTRO DELLA SAPIENZA.
 Per Gio. Giacomo Rossi in Roma alla Pace. cō P. del SP.

2 Chiesa di Santi Leone e Fortunato nella Sapienza adornata
 da N. Sig.
 Gio. Batt. Falda di. et. f.

1) **GIOVAN BATTISTA FALDA** (1648-1678):
Cortile del Palazzo della Sapienza

1) **ΤΖΙΟΒΑΝ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ ΦΑΛΝΤΑ** (1648-1678):
Αύλη του Παλάτσο ντέλλα Σαπιέντσα

1 Chiesa di S. Maria in Portico.
 2 Habitatione de' Padri di detta Chiesa.
 3 Palazzo de' Sig. Capi Turchi.
 4 Palazzo de' Sig. Patuzzi.

CHIESA DI S. MARIA IN PORTICO IN CAMPITELLI FATTA FARE DA N. S. PAPA ALESSANDRO VII.
 CON L'HABBITATIONE DE PADRI DI DETTA CHIESA.
 Per Gio: Giacomo Rossi in Roma alla Pace di Pr. u. del S. Pont.

Gio. Batt. Falda del. et fecit.

5 Palazzo de' Sig. Cavalotti.
 6 Palazzo de' Sig. Patrizi.
 7 Palazzo de' Sig. Sorluipi.

2) GIOVAN BATTISTA FALDA (1648-1678):
S. Maria in Campitelli

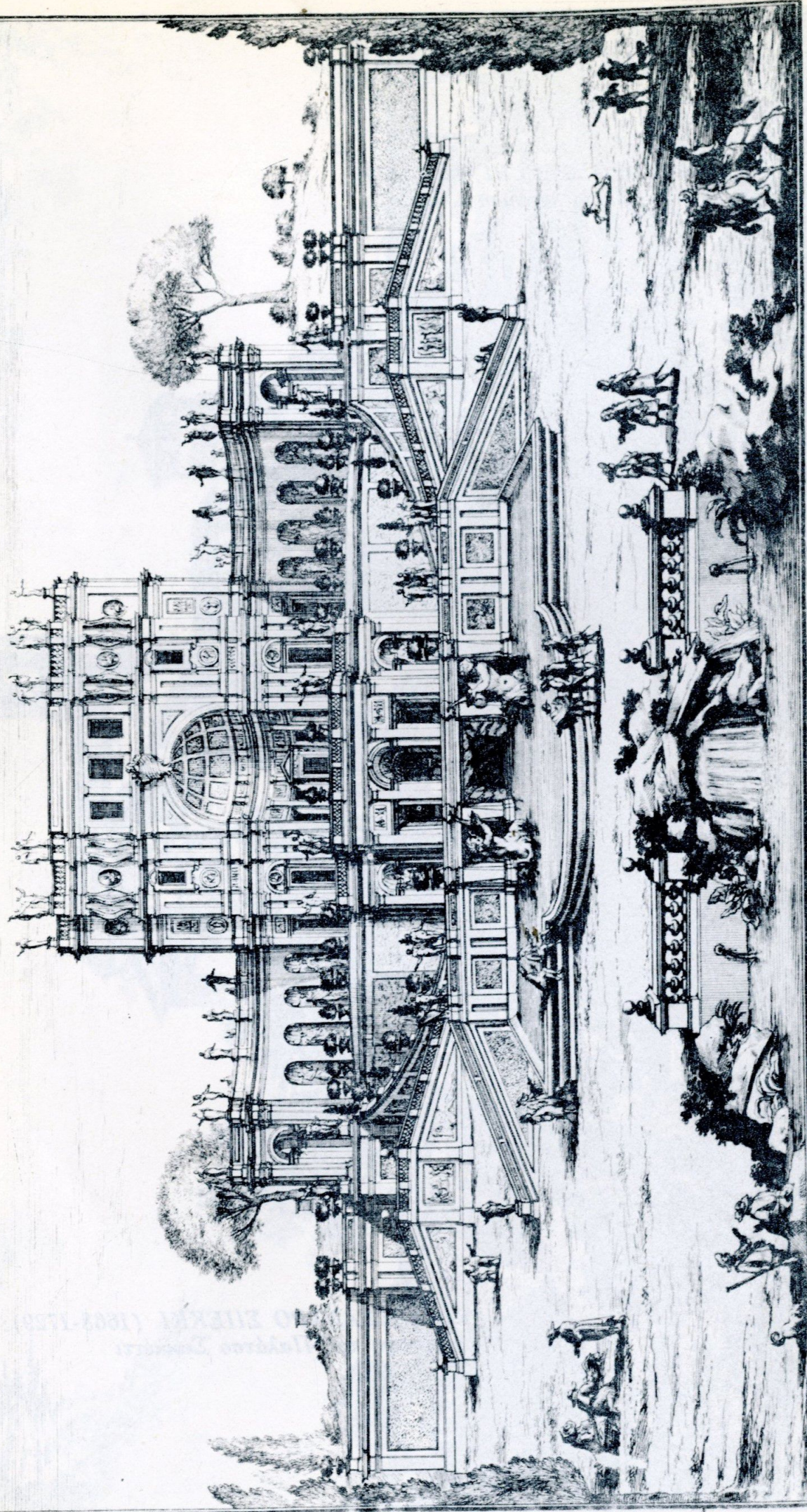
2) ΤΖΙΟΒΑΝ ΜΠΑΤΤΙΣΤΑ ΦΑΛΑΝΤΑ (1648-1678):
Σάντα Μαρία ιν Καμπιτέλλι

3) **ALESSANDRO SPECCHI (1668-1729):**
Veduta di Trinità dei Monti

3) **ΑΛΕΞΣΑΝΤΡΟ ΣΠΕΚΚΙ (1668-1729)):**
"Αποψη τής Τρινιτά Ντέι Μόντι

VEDUTA DEL PALAZZO DETTO IL PIGNETO DELL'ILL.^{MO} SIG.^{RO} MARCHESE SACCHETTI
 FUORI DI PORTA ANGELICA HOGGI IN PARTE DIRVTO

Architettura del Cavalier Pietro Beretini da Cortona.

Nella Stamparia di Don.^{no} de Rossi ecced. di Gio. Giacomo de Rossi e dall' arte Stamp. in Roma alla Pace, con Princl. del. con. Pont. e licenza de Sup.

specchi d'acqua, et in acqua.

4) **ALESSANDRO SPECCHI (1668-1729):**
Veduta di Palazzo Sacchetti

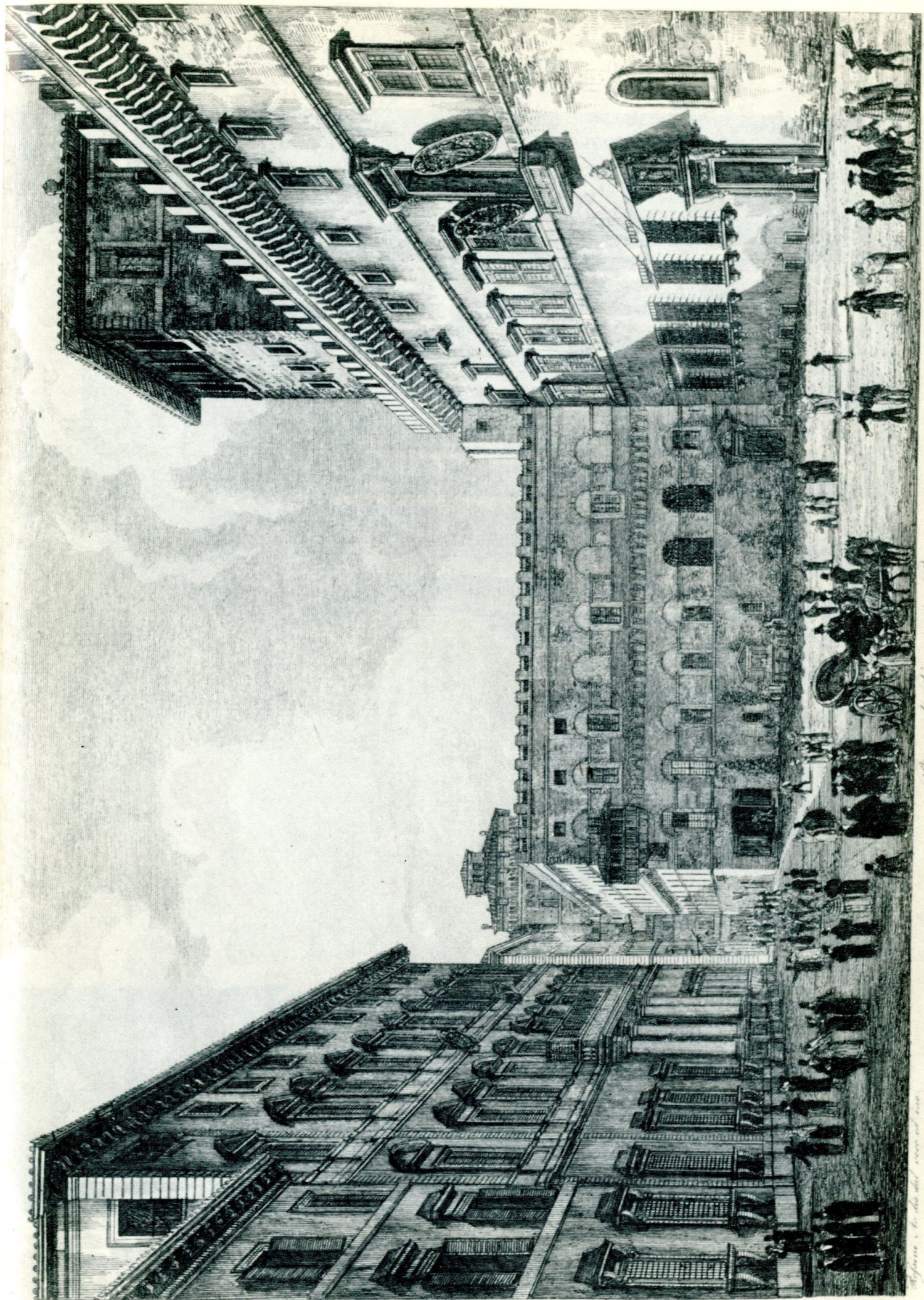
4) **ΑΛΕΞΣΑΝΤΡΟ ΣΠΕΚΚΙ (1668-1729):**
Ἐποψη τοῦ Παλάτσο Σακκέτι

LA VILLE DE FLORENCE. — Le pont de la Vierge, dit aussi de S. Gallo, sur lequel se vendent les étoffes de soie et de laine. — Le palais de la Seigneurie, dit aussi de S. Gallo, sur lequel se vendent les étoffes de soie et de laine. — Le palais de la Seigneurie, dit aussi de S. Gallo, sur lequel se vendent les étoffes de soie et de laine.

5) GIOVANNI BATTISTA PIRANESI (1720-1778):
Veduta dell'Isola Tiberina

5) ΤΖΙΟΒΑΝΝΙ ΜΠΑΤΙΣΤΑ ΠΙΡΑΝΕΖΙ (1720-1778):
"Αποψη της "Ιζολα Τιμπερίνα"

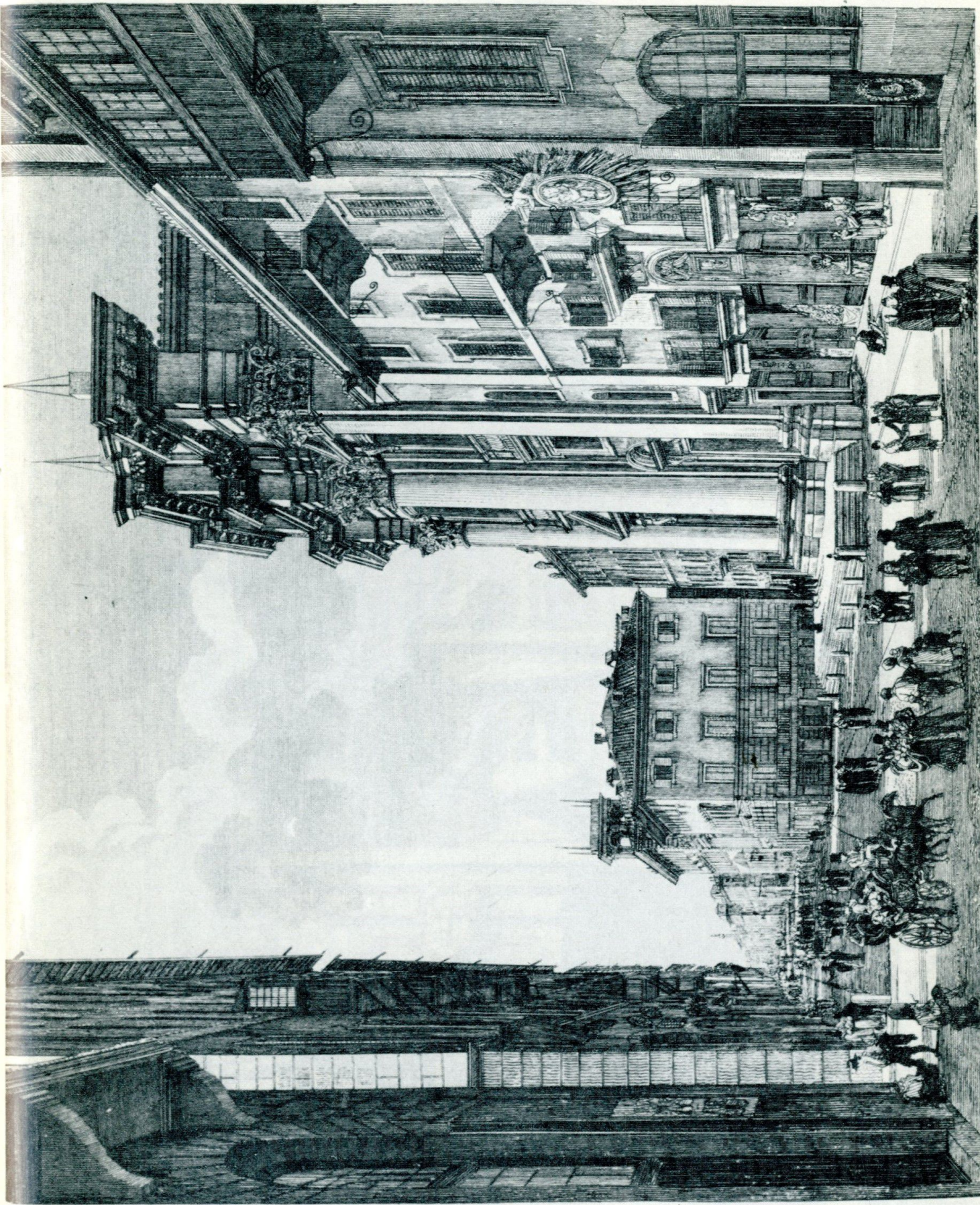

Piazza di Venezia in Roma

Reprint of the del. 1850. et. 1851.

6) *LUIGI ROSSINI (1790-1857):*
Piazza Venezia

6) *ΛΟΥΙΣ ΤΖΙ ΡΟΣΣΙΝΙ (1790-1857):*
Πιάτσα Βενέτσια

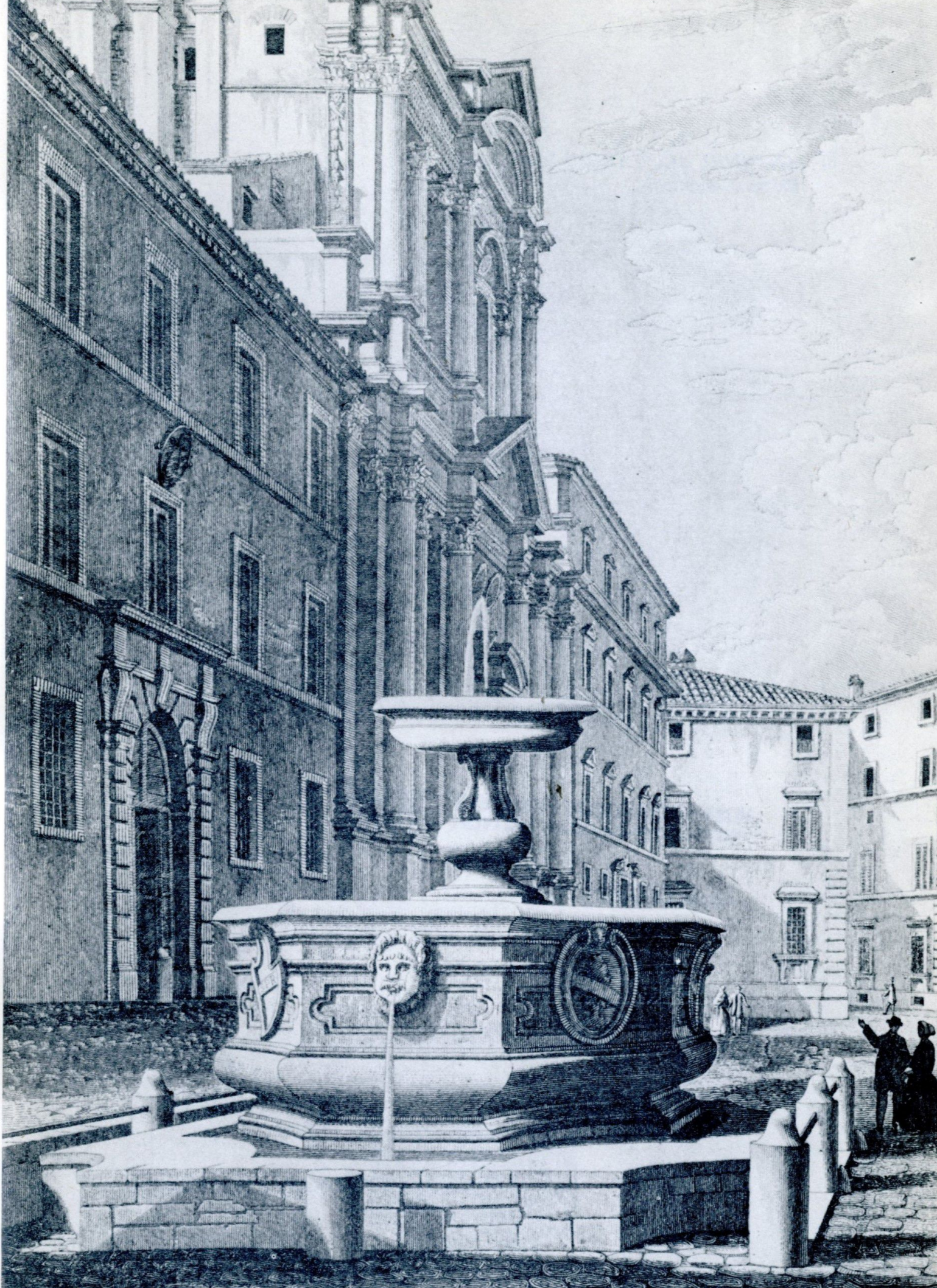

Palazzo della Piazza e Chiesa di S. Carlo al Corso

7) *LUIGI ROSSINI (1790 - 1857):*
S. Carlo al Corso

7) *ΛΟΥΙ-ΤΖΙ ΡΟΣΣΙΝΙ (1790-1857):*
Σάν Κάρλο αλ Κόρσο

Adriano Acquanti del. Scipio

Fontana della Piazza Campitelli

8) *ANTONIO ACQUARONI (Sec. XIX):
Piazza Campitelli*

8) *ANTONIO ΑΚΟΥΑΡΟΝΙ (19ος αιώνας):
Πιάτσα Καμπιτέλλι*

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ

036000012860

